



EVALUERING AV NASJONAL STRATEGI FOR VIDEREUTDANNING AV LÆRERE



AARHUS
UNIVERSITET

INSTITUT FOR UDDANNELSE OG PÆDAGOGIK (DPU)

SLUTTRAPPORT

Oxford Research er et skandinavisk analyseselskap som dokumenterer og utvikler kunnskap i analyser, evalueringer og utredninger slik at politiske og strategiske aktører kan få et bedre grunnlag for sine beslutninger. Oxford Research ble etablert i 1995 i København og har selskap også i Norge og Sverige samt kontor i Brussels.

Se www.oxford.no for mer informasjon om selskapet.

Aarhus Universitet

Institut for pædagogik og uddannelse
Tuborgvej 164,
2400 København NV
Tlf. (+45) 87 16 13 00,
<http://edu.au.dk/>

Oxford Research:

NORGE

Oxford Research AS
Østre Strandgate 1
4610 Kristiansand
Norge
Telefon: (+47) 40 00 57 93
post@oxford.no

DANMARK

Oxford Research A/S
Falkoner Allé 20, 4. sal
2000 Frederiksberg C
Danmark
Telefon: (+45) 33 69 13 69
Fax: (+45) 33 69 13 33
office@oxfordresearch.dk

SVERIGE

Oxford Research AB
Box 7578
Norrländsgatan 12
103 93 Stockholm
Telefon: (+46) 702965449
office@oxfordresearch.se

BELGIA

Oxford Research
c/o ENSR
5, Rue Archimède, Box 4
1000 Brussels
Phone +32 2 5100884
Fax +32 2 5100885
secretariat@ensr.eu

Tittel: Evaluering av nasjonal strategi for videreutdanning av lærere

Undertittel: Sluttrapport

Oppdragsgiver: Utdanningsdirektoratet

Prosjektperiode: 2010 – 2012

Prosjektleder/prosjektkoordinator: Jens Rasmussen/Tore Neset

Forfattere: Lars Klewe og Jens Rasmussen

Forord

Dette er den siste av i alt åtte rapporter, som er utarbeidet i forbindelse med evalueringen av "Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere". Evalueringen er foregått i et samarbeid mellom Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU) og Oxford Research.

Vi vil benytte anledningen til å takke Utdanningsdirektoratet for oppdraget. Direktoratet har vært svært hjelpelig med innhentning av informasjon. Videre ønsker vi å takke alle som har besvart spørreskjemaer og deltatt i intervju i forbindelse med evalueringen.

En særlig takk skal rettes til Fil. dr. Poul Skov, Aarhus Universitet, som underveis i prosjektets for-

skjellige faser blant annet har bidratt med forslag til analyser av data, strukturering av beskrivelser og rapporter samt med forslag til tolkning og perspektivering av resultatene.

Rapportens forfattere er seniorforsker, ph.d. Lars Klewe og professor, ph.d. Jens Rasmussen, begge fra Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU).

Kristiansand og København, november 2012



Harald Furre
Adm. dir.
Oxford Research AS

Jens Rasmussen
Professor, Ph.d
Institut for pædagogik og uddannelse, Aarhus Universitet



Innhold

Kapittel 1.	Innledning.....	8
1.1	Evalueringens bestanddeler.....	8
1.2	Evalueringens organisering og tidsplan	9
1.3	Indikatorer og suksesskriterier	10
Kapittel 2.	Strategien.....	11
2.1	Strategi for videreutdanning	11
2.1.1	Deltakere i strategiarbeidet	11
2.1.2	Strategien som styringsdokument.....	12
2.1.3	Prioriteringer.....	12
2.1.4	Behov for endringer?.....	12
2.2	Videreutdanning i Norden	12
Kapittel 3.	Deltakende lærere fra grunnskolen.....	15
3.1	Bakgrunnsopplysninger om lærerne i 2010/2011 og 2011/2012	15
3.2	Om videreutdanningene.....	16
3.2.1	Informasjon om videreutdanningen.....	16
3.2.2	Om antallet av samlinger	16
3.2.3	Fagenes prioritering i videreutdanningene.....	16
3.2.4	Faglig, didaktisk og pedagogisk innhold på videreutdanningene.....	16
3.3	Skolenes og lærernes behov for videreutdanning.....	17
3.4	Lærernes opplevelse av egne kompetanser	19
3.5	Skoleledernes og lærernes opplevelse av videreutdanningens relevans	20
3.6	Lærernes generelle vurdering av videreutdanningstilbudene	20
3.7	Lærernes vurdering av læringsutbytte og bruk av det lærte	20
3.7.1	Lærernes opplevelse av styrket kompetanse.....	21
3.7.2	Lærernes bruk av det de lærer på videreutdanningen	22
3.7.3	Bruken av det lærte henger sammen med lærernes egne kompetanser.....	22
3.7.4	Bruken av det lærte i relasjon til lærernes undervisningsfag	22
3.7.5	Bruken av det lærte henger sammen med lærernes opplevelse av studiets relasjon til læreplanen og deres opplevelse av studiets relevans i forhold til læreplanen.....	23
3.8	Generelle forskjeller på lærerne i 2010/2011 og 2011/2012	24
3.9	Skolenes tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling	25
Kapittel 4.	Deltakende lærere fra videregående opplæring.....	28
4.1	Bakgrunnsopplysninger om deltakerne i videreutdanning i 2010/2011 og 2011/2012.....	28
4.2	Om videreutdanningene.....	29
4.2.1	Informasjon om videreutdanningen.....	29
4.2.2	Om antallet av samlinger	29

4.2.3	Fagernes prioritering i videreutdanningene	29
4.2.4	Faglig, didaktisk og pedagogisk innhold på videreutdanningene	29
4.3	Skolenes og lærernes behov for videreutdanning	30
4.3.1	Lærere som underviser i studieforbereende utdanningsprogram.....	30
4.4	Lærernes opplevelse av egne kompetanser	32
4.5	Skoleledernes og lærernes opplevelse av videreutdanningen relevans	32
4.6	Lærernes generelle vurdering av videreutdanningstilbudene.....	33
4.7	Lærernes vurdering av læringsutbytte og bruk av det lærte.....	33
4.7.1	Lærernes opplevelse av styrket kompetanse	34
4.7.2	Lærernes bruk av det de lærer på videreutdanningen	34
4.8	Generelle forskjeller på lærerne i studieforbereende utdanningsprogram i 2010/2011 og 2011/2012.....	35
4.9	Skolenes tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling.....	35
Kapittel 5.	Perspektiver	37
5.1	Skolenes tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling	37
5.1.1	Vikardekning.....	37
5.2	Behov for differensiering av undervisningen på videreutdanningene.....	38
5.2.1	Fagernes prioritering i videreutdanningene og lærernes opplevelse av behov for kompetanseheving	38
5.2.2	Lærernes opplevelse av egne kompetanser	39
5.2.3	Målgrupper for videreutdanningene.....	40
5.2.4	Undervisningens relevans i forhold til læreplanen.....	40
Referanser.....		41

Figurer

Figur 1: Evalueringens hovedelementer.....	9
--	---

Tabeller

Tabell 1: Temaer, metoder og datakilder	9
Tabell 2: Faglig prioritering	12
Tabell 3: Andelen av lærere i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning som angir at de i høy grad har behov for kompetanseheving i de nevnte temaene sett i forhold til andelen av lærere i deltakerundersøkelse 2 som angir at emnet i høy grad har inngått i videreutdanningen. Grunnskolen.....	19
Tabell 4: Prosentvis andel av lærere i 2011/2012, som angir, at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det, de har lært på videreutdanningen i deres undervisningspraksis delt opp på lærere, som har angitt, at studiet i høy grad har vært relatert til læreplanen og lærere, som har angitt, at studiet kun i mindre grad har vært relatert til læreplanen. Lærere i grunnskolen.	23
Tabell 5: Lærernes angivelse av i hvilken grad studiet har vært relatert til læreplanen, og hvor relevant innholdet på studiet har vært i forhold til læreplanen i faget oppdelt på nedenstående fagene. Tallene er angitt i prosent. Lærere i grunnskolen.	24
Tabell 6: Er noe av det følgende – etter din mening – et problem for å få til videreutdanning av lærere ved din skole? Grunnskolen. Flere svar er mulig. Tallene er angitt i prosent (n = 453).....	25
Tabell 7: Andelen av lærere i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning 2011/2012 som angir, at de i høy grad har behov for kompetanseheving i de nevnte temaene sett i forhold til andelen av lærere i Deltakerundersøkelse 2 som angir, at emnet i høy grad har inngått i videreutdanningen. Studieforberevende utdanningsprogram.	31
Tabell 8: Er noe av det følgende – etter din mening – et problem for å få til videreutdanning av lærere ved din skole? Videregående opplæring. Tallene er angitt i prosent (n = 159).....	36
Tabell 9: Andelen av lærere i fra grunnskolen som angir at de i svært høy grad eller i høy grad har behov for kompetanseheving i de nevnte temaene sett i forhold til andelen av lærere i deltakerundersøkelse 2 som angir at emnet i svært høy grad eller høy grad har inngått i videreutdanningen.....	38

Kapittel 1. Innledning

Med denne rapporten avsluttes evaluering av nasjonal strategi for videreutdanning av lærere *Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere*. Strategien strakte seg over årene 2009-2012, og evalueringen er gjennomført i perioden 2010-2012. Nasjonal strategi for videreutdanning av lærere hadde som formål å styrke elevenes læring og motivasjon i grunnopplæringen ved å øke lærernes faglige, fagdidaktiske og pedagogiske kompetanse gjennom målrettet og landsdekkende gjennomføring av videreutdanning. I tillegg skal strategien bidra til å øke læreryrkets status og styrke tilliten til skolens kvalitet. Strategien omfatter både:

- Lærerne i grunnskolen
- Lærerne i videregående opplæring

1.1 Evalueringens bestanddeler

Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere er undertegnet av Kunnskapsdepartementet, KS, Utdanningsforbundet, Norsk Lektorlag, Skolenes landsforbund, Norsk Skolelederforbund og Nasjonalt råd for lærerutdanning. Strategidokumentet skisserer rammene for videreutdanning av lærere.

Bakgrunnen for strategien er studier som viser at høy faglig kompetanse betyr mye for elevenes læring. Det ble derfor betraktet som en utfordring at 40 prosent av lærerne i grunnskolen ikke har noen faglig fordypning i fagene de underviser i, og bare en femtedel har fordypning på minst ett år i fagene de underviser i.

I strategidokumentet *Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere* vektlegges en profesjonsrettet videreutdanning som skal være på høyskole- og universitetsnivå og gi studiepoeng. Til forskjell fra etterutdanning av kortere varighet er videreutdanning vanligvis eksamensrettet og har et visst omfang som gir formell kompetanse i forhold til stillingsstatus og lønnsopprykk. Målet med strategien var å styrke den faglige og pedagogiske kompetansen hos lærere i grunnskolen og videregående opplæring. Satsingen skal gi deltakerne videreutdanning i et omfang på inntil 60 studiepoeng i det enkelte fag eller område. Videreutdanningen skal være rettet mot lærere som profesjonsutøvere, være praksisrettet og gjennomføres som delstudium i

kombinasjon med lærerarbeid. Videreutdanningen skal i første rekke målrettes mot fagområder og emner det på landsbasis særlig er behov for å styrke. Satsingen vil omfatte både de som ikke har fordypning i faget fra tidligere og de som har noe fordypning.

Det er denne satsingen på å øke lærernes faglige, fagdidaktiske og pedagogiske kompetanse, som er blitt evaluert. Evalueringen er delt opp i 5 bestanddeler.

1. Kvaliteten på utdanningsinstitusjonenes opplæringstilbud
2. Kvaliteten på videreutdanningen sett fra skoleeierne og skolens behov
3. Deltakernes utbytte av videreutdanningen, med to rapporter
4. Strategiens innretning
5. Komparativt nordisk perspektiv på strategien

Hver av disse fem bestanddeler av evalueringen er tilsvarende behandlet i seks rapporter, da studiet av deltakernes utbytte av satsingen (pkt. 3) er blitt undersøkt to ganger. Rapportene bærer følgende titler:

Garmannslund, P. E., Andresen, B. B. & Neset, T. (2011). *Økt kompetanse – bedre læring. En analyse av innholdet i opplæringstilbuddene i strategien "Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere"*. Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Horigmo, Aase M. J., Neset, T., Andresen, B. B. & Andersen, F. Ø. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Klewe, L., Andersen, F. Ø., Topland, B., & Neset, T. (2011). *Utbytte av videreutdanning*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Klewe, L. & Neset, T. (2012). *Utbytte av videreutdanning – 2. Deltakerundersøkelsen 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere.* Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Horigmo, Aase M. J. & Andresen, B. B. (2012). *Partnerskap for lærerkompetanse.* Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Andresen, B.B., Rasmussen, J., Andersen, F.Ø., Neset, T & Aase M. J. Horigmo. (2012). *Videreutdanning i Norden. Komparativ analyse av strategier for videreutdanning av lærere.* Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

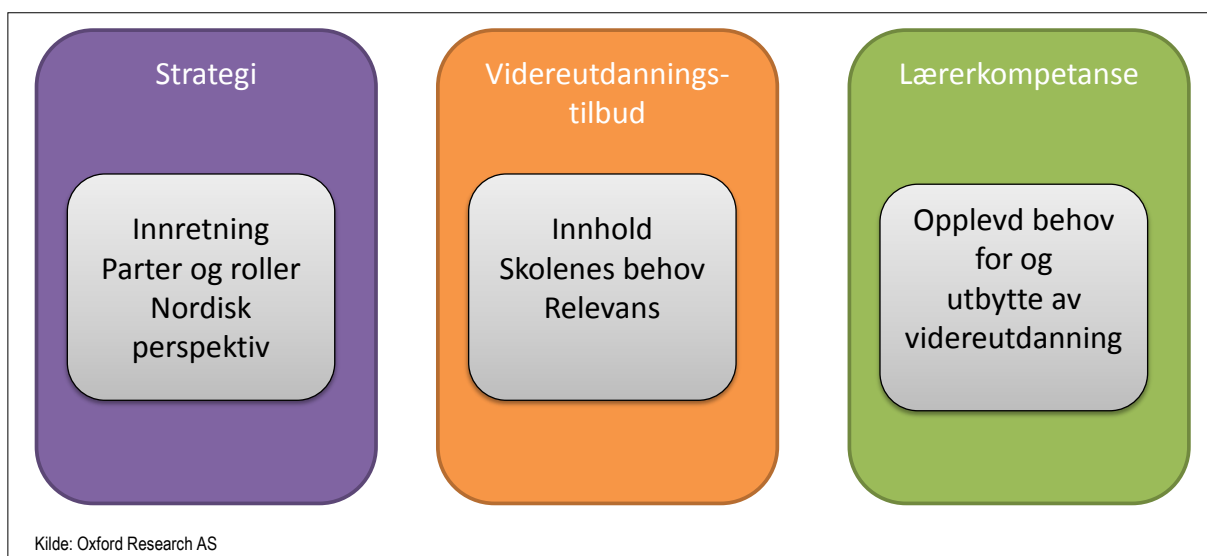
I tillegg er det særskilt gjennomført kartlegging av lærernes utdanningsbehov:

Klewe, L., Berg, L., Neset, T & Sørli, A. M. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnsopplæringen. Læreres og rektors vurdering av behovet.* Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

1.2 Evalueringens organisering og tidsplan

I evalueringen la vi til grunn at det på overordnet nivå kan sies å være tre evalueringssubjekter.

Figur 1: Evalueringens hovedelementer



Evalueringen er disponert slik at den følger dette overordnede design. Nedenstående oversikt viser evalueringens temaer, metoder og datakilder:

Tabell 1: Temaer, metoder og datakilder

	Tema	Metode	Datakilde
Opplæringstilbudene	Innhold	Dokumentanalyser	Videreutdanningstiltak fra samtlige tilbydere
Kvalitet sett fra skolen	Opplevelse av kvalitet og effekt	Spørreskjemaundersøkelser	Skoleeiere og skoleledere i grunnskolen og videregående skole
Deltakernes utbytte	Holdning til utdanning Egen kompetanse Praksis	To spørreskjemaundersøkelser ¹	Lærere i grunnskolen Lærere i videregående skole

¹ Undersøkelsene omfatter deltakere i videreutdanning i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012, som har frikjøpte plasser.

Strategiens innretning	Roller Prioriteringer Finansiering Styringsverktøy	Dokumentanalyser Intervjuer Spørreskjemaundersøkelser	Skoler, skoleeier (kommuner og <i>Kunnskapsdepartementet, KS, Utdanningsforbundet, Norsk Lektorlag, Skolenes landsfor- bund, Norsk Skolelederforbund og Nasjonalt råd for lærerut- danning</i>
Komparativ nordisk analyse	Forskjeller, styrker og svakheter	Dokumentanalyse Intervjuer	Representanter for utdannings- myndighetene Arbeidstakerorganisasjonene, KS
Delprosjekt: Videreutdanningsbe- hov blant lærere	Utdanningsbehov	Spørreskjemaundersøkelser	Lærere i grunnskolen Lærere i videregående skole
Kilde: Oxford Research AS og Aarhus Universitet			

1.3 Indikatorer og suksesskriterier

Som et alternativ til definerte problemstillinger for evalueringen ble det utviklet kriterier eller mål og tilknyttede indikatorer for om lærerne som deltar i videreutdanningsstiltakene oppnår de ønskede lærerkompetanser som bidrar til å styrke lærerne som profesjonsutøvere. Disse mål ble overveiende utledet av fire dokumenttyper av betydning for den nasjonale strategi for videreutdanning av lærere:

1. Forskningsmessig kunnskap om god lærerkompetanse (Helmke & Weinert, 1997; Weinert & Helmke, 1997) (Darling-Hammond & Youngs, 2002; Nordenbo, 2008; Rasmussen, 2005).
2. De nye lærerutdannings forventninger til lærerkompetanse (Kunnskapsdepartementet, 2009b; Aasen, 2010).
3. Grunnskolereformen Kunnskapsløftets forventninger til lærerkompetanser som de

fremgår av mål for Kunnskapsløftet (Utdannings- og forskningsdepartementet, 2004) og nyt læreplanverk (<http://www.udir.no/grep>).

4. Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning (Kunnskapsdepartementet, 2009a).

De fire dokumenttyper angir et hierarki som går fra generelle mål til spesifikke mål for ønsket lærerkompetanse. På det grunnlag ble de mål som evalueringen benyttet som søke- og analysekategorier utledet. Til hvert uvalgt mål ble det utviklet indikatorer, dvs. tegn for om og i hvilken grad målene er nådd.

Et utkast til mål og indikatorer ble innledningsvis drøftet i en workshop med deltagelse av forskere, medarbeidere fra Utdanningsdirektoratet og sentrale stakeholders.

Kapittel 2. Strategien

I dette kapitlet ser vi på selve videreutdanningsstrategien, herunder dens innretning, dens parter og deres roller samt strategien sett i et nordisk perspektiv.

2.1 Strategi for videreutdanning

Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere er ikke ment å være en kortsiktig satsing på kompetanseheving. Målsetningen er at strategien skal bidra til å skape et varig system for videreutdanning av pedagogisk personale. Det høye ambisjonsnivået med hensyn til videreutdanning kombinert med involvering og forpliktelse hos mange parter, skaper rammer for utdanningsmyndighetenes videre arbeid med prioritering av videreutdanningstilbud.

Implementeringen er gjennomført i samarbeid med skoleeier og arbeidstakerorganisasjonene, blant andre. *Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere* beskriver de avtalte rammer for dette samarbeidet og partenes innbyrdes roller i samarbeidet. Finansieringsmodellen som er lagt til grunn for implementeringen utgjør en annen rammefaktor. Den er avgjørende for hvordan de økonomiske midlene som myndighetene stiller til rådighet blir brukt og i hvilken grad aktørene opplever disse rammene som adekvate insitamenter.

2.1.1 Deltakere i strategiarbeidet

Strategidokumentet er utformet gjennom et samarbeid mellom sentrale parter som har interesser knyttet til skolen og videreutdanning. Den statlige parten er Kunnskapsdepartementet, mens Utdanningsdirektoratet forvalter strategien på vegne av departementet. Kommunene har vært representert av KS og Universitets- og høgskolesektoren vært representert gjennom Nasjonalt råd for lærerutdanning. I tillegg har Utdanningsforbundet, Skolenes landsforbund, Norsk Lektorlag og Skolelederforbundet vært deltakere i strategiarbeidet som representanter for arbeidstakerorganisasjonene.

I intervjuundersøkelsen gir partene uttrykk for at denne modellen har fungert godt til tross for at det er en komplisert struktur der deltakerne har forskjellige roller. Arbeidsformen har bidratt til å forankre

strategien hos partenes medlemmer og bidratt til å skape eierskap til strategiens målsetninger. En indikasjon på at partene er fornøyde med arbeidsformen er også at de besluttet å delta i den oppfølgende strategien *Kompetanse for kvalitet – strategi for etter- og videreutdanning for 2012 – 2015*.

Kompleksiteten understrekes av at noen av partene er avhengig av støtte hos sine medlemmer og de mangler direkte instruksjonsmyndighet overfor sine medlemmer eller hverandre. Utfordringen for partene er dermed todelt. For det første krever det en koordinering med egne medlemmer og for det andre har partene delvis ulike interesser som må koordineres internt blant partene.

Selv om utfordringen også gjelder for lærere som representeres av sine arbeidstakerorganisasjoner i strategiarbeidet, blir denne utfordringen tydeligst for kommunene. KS kan informere og motivere kommuner til å delta i satsingen, men det er den enkelte kommune som skoleeier som skal betale deler av kostnaden ved samt legge til rette for at lærerne kan delta i videreutdanning. Dette innebærer at selv om KS bidrar til å forankre et varig system for videreutdanning i kommunesektoren, er det ingen garanti for at samtlige kommuner har anledning til å implementere den nasjonale strategien.

Den nasjonale ordningen er dyrere for skoleeierne enn de allerede eksisterende lokale og regionale videreutdanningsordningene. Dette betyr at i kommuner og fylker der det allerede finnes et velfungerende videreutdanningstilbud, kan det føre til at færre lærere kan delta på den statlige ordningen sammenlignet med de lokale og regionale ordningene. Det finnes likevel eksempler på at summen av den kommunale og den statlige strategien har gitt flere deltakere enn det kommunene hadde før.

Modellens suksess er knyttet til at partene har evnet å diskutere problemene som har dukket opp underveis. Dette er tydelig på flere områder, men det er især knyttet til finansieringsordningen. Mange kommuner har vært tydelige på at den kostnadsfordelingen *Kompetanse for kvalitet* la til grunn var for dyr for kommunene.

At dette er endret i strategien for 2012-2015 peker på at partene evner å lytte til de øvrige partene og løse problemer som oppstår underveis. Søkknadspro-

sessen og den regionale profilen i strategien er også endret for å unngå utilsiktede konsekvenser knyttet til hvordan disse ordningene opprinnelig var utformet.

Strategiarbeidet har skapt en god dialog mellom de interessentene som på sikt kan sikre at lærerne har relevant kompetanse i alle de fag de underviser i. Gjennom arbeidet er det skapt et grunnlag for å utvikle feltet videre.

2.1.2 Strategien som styringsdokument

Som styringsdokument skiller strategien seg klart fra andre dokumenter slik som læreplaner eller opplæringsforskriften ettersom strategien ikke pålegger partene å delta. Dette er med andre ord ikke et statlig pålegg, men en fremforhandlet avtale mellom de ulike partene.

2.1.3 Prioriteringer

Strategidokumentet inneholder ingen måltall knyttet til antallet lærere som deltar på videreutdanningstilbudet eller antall avlagt studiepoeng. Budsjettrammene som legges fra statlig side gjennom statsbudsjettet indikerer likevel noen mål knyttet til kvantitet. For budsjettåret 2011 var dette målet 2500 lærere. Dette kvantitative målet for strategien ble ikke nådd for budsjettåret 2011, da kun ca. 1.500 lærere fikk innvilget opptak selv om nesten 4.000 søkte. I 2012 var måltallet 1.700 lærere og dette kvantitative målet ble nådd.

Strategien har prioritert enkelte fag som vist i tabell 2 under. Disse er hovedsakelig matematikk, norsk/samisk og engelsk, rådgivning og leseopplæring. I tillegg er også praktisk-estetiske fag tilgodesett noe. For videregående skoler er kjemi, fysikk og yrkesfaglige programfag prioritert.

Tabell 2: Faglig prioritering

Andel	Prioriterte fag
50 %	Norsk/samisk, matematikk, engelsk
20 %	Leseopplæring
30 %	Fysikk, kjemi, yrkesfaglige programfag, praktisk-estetiske fag, rådgivning

Kilde: Udir.no

Prioriteringene er hovedsakelig begrunnet i to delvis overlappende utfordringer. Den første er knyttet til endringen i kompetanseforskriften i Opplæringsloven som slår fast at ved nyansettelser på ungdoms-

trinnet skal lærere som skal undervise i matematikk, norsk og engelsk kunne dokumentere faglig fordypning på minst ett år i disse fagene. Dette kravet gjelder per i dag ikke for allerede tilsatte lærere. Målet er at lærerne skal undervise i de fagene der de har relevant fagkompetanse. Dette skaper behov innenfor de områdene der denne forskriften er eller vil bli skjerpet. Det vil i første omgang si innenfor fagene matematikk, norsk/samisk og engelsk.

Det andre utvalgsriteriet er knyttet til det faglige behovet for kompetanse i nettopp disse fagene ettersom de er viktige redskapsfag også for andre fag. Disse to begrunnelsene henger imidlertid sammen med hverandre.

2.1.4 Behov for endringer?

For kommunene er det tre hovedutfordringer for økt deltakelse, det er økonomi, geografi og lokale behov der den første er den viktigste. I tillegg er det enkelte steder problemer med å få kompetente vikarer. Dette er et problem som ikke løses gjennom å endre finansieringsordningen.

Finansieringsordningen har med andre ord vært hovedutfordringen for kommunenes deltakelse, men nettopp det at den nå er endret i den nye strategiperioden viser at modellen med samarbeidet mellom de ulike partene fungerer, og at partenes innvending blir hørt.

Partene bidrar til å bygge en felles forståelse av feltet og utfordringene. Denne prosessen er ikke problemfri, men har vist seg å bidra til å skape et varig system for videreutdanning der utfordringer kan diskuteres og elementer som fungerer dårlig kan forbedres. Dette systemet kan også på sikt bidra til å skape resultater.

2.2 Videreutdanning i Norden

Evalueringen av *Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere* hadde også til oppgave å foreta en analyse av etter- og videreutdanning av lærere i grunnskole og videregående skole i de nordiske land Danmark, Finland, Norge og Sverige. Analysen la særlig vekt på å belyse forskjeller, styrker og svakheter i tilnærmingen til videreutdanningen. Dette er spesielt rettet mot de ulike landenes virkemidler i form av utforming av videreutdanningen, utdanningssystemets innretting og dens finansiering

Lærerutdanning for grunnskolen er i Sverige, Norge og Finland, men ikke i Danmark, forskningsbasert, da den tilbys av institusjoner som har som formål å forske og har avsatt midler til dette. I Danmark er lærerutdanning for grunnskolen utviklingsbasert og finner sted ved profesjonshøgskoler som ikke har forskningsrett og -plikt. Lærerutdanningen for videregående skole er forskningsbasert i både Sverige, Norge, Danmark og Finland.

Hverken etterutdanningen eller videreutdanningen av lærere for grunnskolen er forskningsbasert i Danmark. I Sverige er det skjedd endringer i forbindelse med det omfattende og nasjonale initiativ til lærerutdanning *Läraryftet II*. *Läraryftet II* skal gjennomføres i 2012-2015, og i den anledning vil det ikke gis regelmessige tilbud av kurs gjennom lærerutdanningen.

Her viser analyseresultatene overordnet sett en tendens til:

1. Styrket forskningsbasering av lærerutdanning i de nordiske landene.
2. Økt omfang av videreutdanning i fag hvor lærerne savner faglig kompetanse.
3. Ønsker om å styrke lærerens didaktiske, herunder særlig metodiske kompetanser.

Etter- og videreutdanning av lærere i grunnskolen kan karakteriseres som et kontinuum, hvor den ene pol representeres av praksis i Finland, mens den motsatte pol kan sies å illustrere praksis i Danmark. Sverige og deres praksis kan derimot plasseres på midten, mellom praksis i henholdsvis Finland og Danmark.

Hovedutfordringene med etter- og videreutdanning i Finland er særlig preget av at lærerne i utgangspunktet har en forskningsbasert utdanning. Det er også en betydelig andel studenter som søker opptak på lærerutdanningene, og studentenes faglige inngangsnivå er høyt.

De danske grunnskolelærerne har som nevnt ikke en forskningsbasert utdanning. Utdanningen er utviklingsbasert og involverer og etablerer samspill mellom den nyeste nasjonale og internasjonale kunnskap fra profesjonenes praksis slik at utdanningen til stadighet er fundert i den nyeste kunnskapen. Det er en tendens til økt forskningsforankring som kommer til uttrykk i nedsettelsen av et Ph.d.-råd i 2011. Rådet utdeler hvert år 10-12 stipender (28 mill. DKK) til forskning i grunnskoleforhold. De ferdige Ph.d.'er forventes å oppnå ansettelse i lærerutdanning ved profesjonshøgskolene.

Når lærere og skoleledere i grunnskolen i Danmark deltar i videreutdanning, er det en utfordring at kompetanseutviklingen befinner seg på samme nivå som deres grunnutdanning. Det kan beskrives ved anvendelse av den terminologi som er gjennomgående i det europeiske samarbeidet om å skape et felles rom for utdanning. I Bologna-prosessen skilles det mellom "second - cycle" utdanning på "graduate" nivå og "first - cycle" utdanning på "undergraduate" nivå. I Danmark finnes mange tilbud i forhold til first-cycle diplomutdanning som ikke er forskningsbaserte. Det er imidlertid en tendens til økt tilbud av masterutdanninger som er målrettet til denne gruppen (second-cycle).

I det skisserte kontinuum er som nevnt Sverige plassert i midten. Som utgangspunkt har svenske lærere en forskningsbasert utdanning. De svenske ordningene for videreutdanning retter seg mot utfordringer relatert til lærere med lærerutdanning som underviser i fag de ikke er kvalifiserte til. Det vil si at deres ordinære lærerutdanning ikke er godkjent til undervisning i alle typer fag i skolen.

Norge plasserer seg nær Sverige med tanke på grunnutdanningen for lærere. 2000-tallet har i Norge vært preget av endringer innenfor grunnutdanningen der det har vært en økning i vektleggingen av fagkompetanse. Denne endringen har gitt seg utslag i skjerping av kompetanseforskriften med krav om faglig fordypning for nytilsatte lærere på ungdomstrinnet innenfor fagene norsk, matematikk og engelsk.

Videreutdanningstilbudene gjenspeiler disse endringene og *Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere* er en strategi for videreutdanning og ikke etterutdanning. Dette betyr at de tilbudene som er en del av strategien er studiepoenggivende kurs på minst 15 studiepoeng. Strategien vektlegger også at studietilbudene skal være forskningsbaserte, samtidig som de også er praksisrettet.

Aktuelle tiltak i Sverige kan sammenlignes med videreutdanningsinnsatsen i Norge på områder som organisering og regulering, hvor Skolverket har fått i oppdrag fra regjeringen å utvikle og kvalitetssikre lærernes videreutdanning. Tilsvarende rolle har Utdanningsdirektoratet i Norge.

På finansieringssiden har det frem til 2011 vært relativt stor statlig finansiering på etter- og videreutdanning i Danmark. I perioden 2006-2009 var det en statlig pott i Danmark (i alt 230 millioner Dkr.) til etterutdanning av grunnskolelærere i naturfag, ma-

tematikk og engelsk, utdanning av én leseveileder på hver grunnskole samt etterutdanning av skoleledere. I perioden 2008-2011 var det utover en statlig pott (ca. 50 mio. Dkr.) til å styrke grunnskolelærernes videreutdanning (pedagogiske diplomutdanninge) målrettet linjefagsutdanning samt en liten pott til å styrke skoleledernes videreutdanning blant annet diplomutdanning i offentlig ledelse. På finansieringssiden har det således frem til 2011 vært relativt stor statlig finansiering på etter- og videreutdanning i Danmark. Bortsett fra mindre samlinger av statlige midler til etterutdanning av lærere er det per i dag ikke en slik finansiering i Danmark.

I Finland er det ikke gitt betydelige statlige bevilgninger til "lærerløft", "kunnskapsløft", eller lignende, slik som er tilfellet i de øvrige nordiske landene.

Frem til 2011 har det vært en relativt stor statlig finansiering på etter- og videreutdanning i Sverige, og som er videreført i 2012-2015 gjennom Skolverkets kontroll av etter- og videreutdanning av lærere. Det statlige tilskudd til *Lärarlyftet II* vil i 2012-2015 tilsvare 1000 mill. SEK. Også i den forbindelse er satsingene i Norge og Sverige sammenlignbare. Tilsvarende har den norske strategien for videreutdanning innebært at staten og kommunene/fylkeskommunene deler utgiftene til videreutdanning. Denne ordningen endres fra og med 2012, noe som innebærer en økning i den statlige finansieringen av videreutdanning i Norge.

Kapittel 3. Deltakende lærere fra grunnskolen

Undersøkelsen av lærernes utbytte av videreutdanningen foregikk som to nettbaserte spørreundersøkelser.² Det første nettbaserte spørreskjema ble sendt til lærere som deltok i videreutdanning i regi av «Kompetanse for kvalitet. Nasjonal strategi for videreutdanning av lærere» i studieåret 2010/2011, mens det andre spørreskjemaet ble sendt til lærere som deltok i videreutdanningstilbudene i studieåret 2011/2012. Innholdet i de to spørreskjemaene er identisk. I tillegg til bakgrunnsopplysninger om lærerne og skolen de underviser på, var det spørsmål om lærernes holdninger til videreutdanning, faglig utvikling samt opplevelse av egen kompetanse. Videre inneholdt spørreskjemaet spørsmål om lærerens opplevelse av utdannelsesstilbudets kvalitet, relevans for egen praksis og utbytte av utdannelsen.

3.1 Bakgrunnsopplysninger om lærerne i 2010/2011 og 2011/2012³

I 2010/2011 deltok 451 lærere fra grunnskolen i undersøkelsen, mens 323 lærere deltok i 2011/2012.

Det er blant de deltakende lærere i både 2010/2011 og 2011/2012 en skjevare kjønnsfordeling enn i Norge som helhet, da rundt 85 % av de deltakende lærere begge årene er kvinner, mens det i Norge som helhet er rundt 75 %, som er kvinner. Vi vet ikke om denne skjevheten skyldes at kvinnelige lærere er

² Undersøkelsene foregikk på den måten at lærerne først fikk en e-post fra Utdanningsdirektoratet, via sitt studiested, der de ble informert om undersøkelsen. I skrivet fra Utdanningsdirektoratet ble institusjonene bedt om å sende e-postadresser til lærere som deltok på tilbud der institusjonen hadde frikjøpte studieplasser. Deretter fikk lærerne en e-post fra Oxford Research/DPU med informasjon om undersøkelsen, samt en link til selve spørsmålene.

Utgangspunktet for utvelgelsen av deltakere i undersøkelsene har vært at kun lærere ved frikjøpte studieplasser skulle delta i undersøkelsen. Man kan likevel ikke helt utelukke at listene med e-postadresser kan ha inneholdt e-postadresser på lærere som er blitt opptatt på studiet gjennom ordinære opptakrutiner (selvvalgte studieplasser).

³ Klewe, L. et al. (2011). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelsen 2011: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 1, 2, 5, 6, 8 og 9.

Heretter kalles disse undersøkelsene Deltakerundersøkelse 1 og Deltakerundersøkelse 2.

overrepresentert blant lærerne som deltar i videreutdanning, da vi ikke har opplysninger om alle lærere som deltar i videreutdanning.

For både 2010/2011 og 2011/2012 gjelder at det er få lærere under 30 år som deltar. Resten fordeler seg i aldersgruppene opp til 60 år. I 2011/2012 er det noe færre lærere i aldersgruppen mellom 50 år og 59 år sammenlignet med 2010/2011.

Det er for både 2010/2011 og 2011/2012 spesielt mange av de deltakende lærere som kommer fra Oslo, Hordaland, Rogaland og Akershus. I 2011/2012 er det klart flere av de deltakende lærere som kommer fra Østfold og Hedmark sammenlignet med 2010/2011. Ingen av de deltakende lærere i 2010/2011 og 2011/2012 kommer fra Sogn og Fjordane og kun meget få fra Finnmark, Oppland, Aust-Agder, Vest-Agder, Nord-Trøndelag og Troms.

Flesteparten av de deltakende lærere i 2010/2011 og 2011/2012 har under to timers reisetid til studiestedet, mens de fleste av resten har mellom 2 til 5 timer reisetid. Da utdanningene i de fleste tilfeller kun består av relativt få samlinger, er reisetiden sannsynligvis ikke noe stort problem for flesteparten av de deltakende lærere.

Både for 2010/2011 og 2011/2012 har flesteparten av lærerne tidligere deltatt i videreutdanning i faget de tar videreutdanning i. Men for begge årene har rundt 40 % aldri tatt videreutdanning i faget de tar videreutdanning i selv om nesten alle lærerne har undervist i tre år eller mer.

I undersøkelsen om behovet for videreutdanning blant lærere i grunnopplæringen ble 3.157 grunnskolelærere spurt om de i skoleåret 2011/2012 hadde deltatt i videreutdanningstilbud som gir uttelling i form av studiepoeng.⁴ 13 % av lærerne svarte ja på dette spørsmålet, men kun 3 % av lærerne anga at de deltok i videreutdanning i regi av "kompetanse for kvalitet". 6 % anga at de hadde deltatt i videreutdanningstilbud som de tok på eget initiativ på fritiden. Andre 3 % hadde deltatt i videreutdanning i regi

⁴ Klewe, L. et al. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnopplæringen. Læreres og rektorers vurdering av behovet*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institutt for utdanning og pedagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Se tabell 17 og 18.

av skolen/skoleeier, mens 1 % svarte annen videreutdanning.

3.2 Om videreutdanningene⁵

Lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 har først og fremst fått informasjon om videreutdanning fra sin rektor. Videre har en del fått informasjon fra kollegaer, fra tillitsvalgt/fagforening, fra skoleeier, fra utdanningsdirektoratets sine nettsider og gjennom medier. Kun få har fått informasjon fra høgskolene/universitetene eller fra andre kilder.

3.2.1 Informasjon om videreutdanningen

65 % av lærerne i 2010/2011 og hele 85 % av lærerne i 2011/2012 har lest informasjonen om videreutdanningstilbudene på Utdanningsdirektoratets nettsider. Stort sett alle som har lest denne informasjonen angir, at de i det minste har hatt en vis grad av nytte av denne informasjonen, og mange angir at de ubetinget har hatt stor nytte av informasjonen.

3.2.2 Om antallet av samlinger

Både i 2010/2011 og 2011/2012 har det vært et antall samlinger. I langt de fleste tilfellene er det snakk om enten 1-2 eller 3-4 samlinger pr. semester. På relativt mange studiesteder har det dog vært 5 samlinger pr. semester eller flere. Flesteparten av samlingene har vart 1-2 dager, mens rundt en tredjedel har strakt seg over 3 dager. Det er ingen forskjell på 2010/2011 og 2011/2012. Tre fjerdedeler av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 synes at antallet av samlinger på studiestedene har vært passende. Resten av lærerne synes at det har vært for få samlinger.

3.2.3 Fagenes prioritering i videreutdanningene

I "Kompetanse for kvalitet" er enkelte fag prioritert over andre. Det gjelder for grunnskolen hovedsakelig norsk, matematikk, engelsk og leseopplæring, der

⁵ Klewe, L. et al. (2011). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelsen 2011: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 19 og 20.

strategidokumentet presiserer at en større andel av de avsatte midlene skal brukes til videreutdanning innen disse fagene.

Ser en på hvor mange av de deltagende lærere fra grunnskolen som tar videreutdanning i disse fagene, så gjelder det 78 % i 2010/2011 og 83 % 2011/2012.

Det er en viss forskjell på nivåene i de fagene lærerne tar videreutdanning i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012. I 2010/2011 var det for eksempel klart flere av lærerne som tok videreutdanning i norsk 2, engelsk 2, matematikk 2, leseopplæring 2, rådgivning 2 sammenliknet med lærerne i 2011/2012, hvor det omvendt er klart flere av lærerne som tok videreutdanning i norsk 1, engelsk 1, matematikk 1, leseopplæring 1 og rådgivning 1.

3.2.4 Faglig, didaktisk og pedagogisk innhold på videreutdanningene

Lærerne i grunnskolen og videregående opplæring ble i Deltakerundersøkelse 1 fra 2011 og Deltakerundersøkelse 2 fra 2012 spurt om i hvilken grad deres videreutdanning har omhandlet fag og fagdidaktikk, pedagogikk og annet.⁶ Det ble spurt om de nedenstående 15 områdene:⁷

- Faglig kompetanse i undervisningsfag
- Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder
- Planlegging av undervisning som fremmer elevenes læring
- Organisering av undervisning som fremmer elevenes læring
- Gjennomføring av undervisning som fremmer elevenes læring
- Elevvurdering som fremmer læring
- Evaluering av undervisning som fremmer elevenes læring
- Progresjon i undervisningen
- Tilpasset opplæring
- Klasseledelse/læringsledelse
- Lærer-elevrelasjoner
- Grunnleggende ferdigheter
- Elevmedvirkning

⁶ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 28.

⁷ Lærerne i grunnskolen og lærerne videregående opplæring ble stillt andre spørsmål vedrørende de samme områdene, for eksempel i hvor høy grad de bruker det, de har lært på de forskjellige områdene i deres egen undervisning, og i hvilken grad de selv opplever å ha kompetanser på de forskjellige områdene.

- Kjennskap til læreplanene
- Analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser for å forbedre elevenes læringsutbytte.⁸

Områdene nedenfor er de områdene hvor flest lærere fra grunnskolen i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 har angitt at området har inngått i undervisningen i svært høy grad eller i høy grad. I parentes er angitt hvor mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som har svart at området har inngått i svært høy grad eller i høy grad.

- Faglig kompetanse i egne undervisningsfag (73 % / 63 %)
- Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder (54 % / 48 %)
- Kjennskap til læreplanene (53 % / 43 %)
- Grunnleggende ferdigheter (å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne, å bruke digitale verktøy) (51 % / 42 %)
- Planlegging av undervisning som fremmer elevenes læring (51 % / 44 %)
- Gjennomføring av undervisning som fremmer elevenes læring (51 % / 44 %)
- Organisering av undervisning som fremmer elevenes læring (45 % / 38 %).

Faglig kompetanse i egne undervisningsfag har ifølge lærerne i grunnskolen helt klart vært det mest fremherskende innhold i deres videreutdanning.

Det er herutover en generell tendens til, at færre lærere i 2011/2012 angir at et gitt område i svært høy grad eller i høy grad har inngått i undervisningen sammenliknet med lærerne i 2010/2011. Omvendt er det også en tendens til at flere av lærerne i 2010/2011 angir at et gitt område ikke i det hele tatt eller i meget liten grad har inngått i undervisningen sammenliknet med lærerne i 2011/2012.

Områdene nedenfor er de områdene hvor færrest lærere i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 har angitt at området har inngått i undervisningen.

- Elevvurdering som fremmer læring (36 % / 27 %)

⁸ Selvom klasseledelse, elevmedvirkning (og andre områder) ikke ligger i føringene for tilbudene, så har vi funnet det relevant å spørre hertil. Lærere kan jo for eksempel godt ha behov for kompetanseheving på andre områder end de, som ligger i føringene.

- Progresjon i undervisningen (36 % / 29 %)
 - Tilpasset opplæring (35 % / 24 %)
 - Evaluering av undervisning som fremmer læring (33 % / 28 %)
 - Elevmedvirkning (27 % / 17 %)
 - Lærer- elevrelasjoner (27 % / 22 %)
 - Klasseledelse/læringsledelse (20 % / 12 %)
- Analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser (19 % / 18 %).

Ovenstående skal ses i relasjon til at noen av disse områdene ikke har ligget i føringene for utdannings-tilbudene. Det gjelder som nevnt områdene klasseledelse og elevmedvirkning.

Hele 81 % av lærerne i 2010/2011 mener at deres studium i svært høy grad eller i høy grad var relatert til læreplanen (LK06), mens det samme gjelder markant færre eller 65 % av lærerne i 2011/2012. Vi skal senere komme inn på undervisningsinnholdets relasjon til læreplanen, da dette ser ut til å ha betydning for lærernes opplevelse av utbytte av videreutdanningen.

3.3 Skolens og lærernes behov for videreutdanning

Skolelederne i grunnskolen er i en spørreundersøkelse blitt spurt om hvor mange av lærerne ved skolen de mener har behov for kompetanseheving.⁹ Kun 1 % av skolelederne angir at ingen lærere hadde behov for kompetanseheving. En fjerdedel av skolelederne mener at under en fjerdedel av lærerne ved skolen har behov for kompetanseheving, mens en tredjedel av skolelederne mener at det dreier seg om under halvparten av lærerne. 30 % av skolelederne angir imidlertid at det dreier seg om over halvparten av lærerne. 11 % av skolelederne mener at alle lærerne ved skolen har behov for kompetanseheving. Ifølge skolelederne er behovet for kompetanseheving av lærerne altså generelt stort.

Skolelederne er også blitt spurt om hvor stort behov for videreutdanning det er innenfor ulike fag. Det viser seg her at fagene norsk, engelsk og matematikk, som er prioritert i strategidokumentet, også er

⁹ Klewe, L. et al. (2013). Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnopplæringen. Læreres og rektorers vurdering av behovet. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Se tabell 48.

de fag som skolelederne utpeker som de fag hvor behovet for videreutdanning er størst. Naturfag følger tett på og det samme gjelder et fag som musikk. De fagene hvor behovet for videreutdanning er minst er samisk, finsk og russisk, men også i fag hvor mange lærere underviser, som for eksempel samfunnsfag og RLE, er det ifølge skolelederne ikke så stort behov for videreutdanning.

Skolelederne er videre blitt spurt om hvor stort behov for ulike typer av kompetanser det er på skolen. Her er det bemerkelsesverdig at faglig kompetanse i lærernes undervisningsfag er det området som i minst grad etterspørres blant skolelederne.

Skoleledernes vurdering av lærernes behov innen faglig kompetanse i undervisningsfag og tilpasset opplæring, stemmer overens med at færrest lærere i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning selv angir i høy grad å ha behov for kompetanseheving hva angår faglig kompetanse i undervisningsfag og flest at de i høy grad har behov for kompetanseheving hva angår tilpasset opplæring.¹⁰ Det harmonerer derimot dårlig med at faglig kompetanse i egne undervisningsfag helt klart er det området som lærerne på videreutdanning i 2010/2011 og 2011/2012 selv peker på som det område det er mest fremherskende i deres videreutdanning.¹¹ I stedet er det tilpasset opplæring og elevvurdering flest skoleledere trekker frem som de områder hvor behovet for videreutdanning er størst.

Ser en på lærere i undersøkelsen vedrørende lærernes behov for videreutdanning¹² som underviser i bestemte fag, så er det særlig lærere som underviser i matematikk og engelsk, som opplever et behov for videreutdanning. Det gjelder for henholdsvis 45 % og 41 % av lærerne i disse to fag. Blant de fag hvor det ikke er så mange lærere som underviser, er det især lærerne som underviser i spansk, fransk og tysk som opplever et behov for videreutdanning. Det gjelder henholdsvis 77 %, 43 % og 42 % av disse lærerne. En tredjedel av lærerne i naturfag og drøyt en femtedel

¹⁰ Klewe, L. et al. (2013). Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnsopplæringen. Læreres og rektors vurdering av behovet. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 33.

¹¹ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 28.

¹² Klewe, L. et al. (2013). Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnsopplæringen. Læreres og rektors vurdering av behovet. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Se tabell 20, 21, 22, 23, 24, 25 og 26.

av lærerne i samfunnsfag opplever likeledes et behov for videreutdanning. Dette resultatet stemmer overens med skoleledernes vurdering av lærernes behov for videreutdanning i ulike fag i Skoleundersøkelsen, da flest skoleledere peker på nettopp matematikk og engelsk tett fulgt av norsk som de fagene der behovet for videreutdanning er størst.

Det er ikke de store forskjeller på hvor mange av lærerne med forskjellige grunnutdanninger som angir at de generelt har behov for videreutdanning. Imidlertid er det prosentvis litt færre av lærerne med PPU/Ped.sem. med studier fra universitet/høgskole og 5-årig integrert lærerutdanning sammenlignet med for eksempel lærere med en allmennlærerutdanning. Derimot er det funnet sammenhenger med hensyn til en rekke andre bakgrunnsfaktorer.

For fagene norsk, engelsk, samfunnsfag, naturfag, matematikk, RLE (Religion, livssyn og etikk), mat og helse og kroppsøving er det funnet sammenhenger mellom behovet for videreutdanning og lærernes alder. Det gjelder for alle disse fagene at langt færre lærere på 50 år eller over har behov for videreutdanning sammenlignet med yngre kolleger. De sterkeste statistiske forskjeller finnes for fagene norsk, engelsk, naturfag og matematikk.

Blant lærerne som underviser i norsk, engelsk, samfunnsfag, naturfag og matematikk finner vi at jo lengre lærerne har jobbet som lærere, desto færre angir å ha behov for videreutdanning. Størst behov for videreutdanning finner man blant lærere som kun har jobbet som lærer i relativt få år.

I fagene samfunnsfag, naturfag, matematikk, RLE (Religion, livssyn og etikk), kunst og håndverk og kroppsøving skjer en stigning (for noen fag en kraftig stigning) i andelen av lærere som opplever et behov for videreutdanning fra 1. – 4. trinn til 8. – 10 trinn. I faget norsk det samme tendens, selv om forskjellen ikke her er statistisk signifikant.

For fagene engelsk, samfunnsfag, musikk, naturfag, RLE (Religion, livssyn og etikk), Kunst og håndverk og kroppsøving er det en sammenheng mellom behovet for videreutdanning på den ene side og hvilken landsdel lærerne kommer fra på den anden side. For alle disse fagene er det prosentvis flere av lærerne fra Nord-Norge som angir at de har behov for videreutdanning i de fag de underviser i sammenlignet med lærerne fra de øvrige landsdeler.

Lærerne ble videre spurt om, i hvor høy grad de har behov for videreutdanning hva angår temaene til-

passet undervisning, kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder, elevvurdering og faglig kompetanse i deres undervisningsfag. Mange lærere angir et stort behov for kompetanseheving med hensyn til alle de nevnte temaene. Blant lærere som underviser i norsk og matematikk, er behovet for videreutdanning størst hva angår tilpasset opplæring, kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder og elevvurdering, mens klart færre angir å ha behov for videreutdanning med hensyn til faglig kompetanse. Det er altså overensstemmelse mellom resultatene vedrørende lærernes behov for videreutdanning uansett om man spør lærere på videreutdanning, lærere som ikke er på videreutdanning eller skoleledere.

Det kan også være av interesse å se på hvor mange av lærerne i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning som angir at de har behov for kompetanseheving på de fire områdene i forhold til hvor mange av lærerne i Deltakerundersøkelse 2¹³, som angir at disse områdene i høy grad har inngått i videreutdanningen, jf. nedenstående tabell 3.

Tabell 3: Andelen av lærere i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning som angir at de i høy grad har behov for kompetanseheving i de nevnte temaene sett i forhold til andelen av lærere i deltakerundersøkelse 2 som angir at emnet i høy grad har inngått i videreutdanningen. Grunnskolen.

Tema	Læreren har i høy grad behov for kompetanseheving (Tall fra undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning)	Videreutdanningen har i høy grad omhandlet dette emne (Tall fra Deltakerundersøkelse 2)
Tilpasset opplæring	59	24
Kjennskap til u-metoder.	58	48
Elevvurdering	55	27
Faglig kompetanse	47	64

Kilde: Oxford Research AS og Aarhus Universitet

Det er meget dårlig overensstemmelse mellom de behov som lærerne i undersøkelsen om behovet for videreutdanning (som omfatter mer enn 2.000 lærere fra grunnskolen¹⁴) gir uttrykk for å ha på de fire

¹³ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 28.

¹⁴ Mellom 2.085 og 2.117 lærere har svart på hvert av de fire spørsmål.

områdene og lærernes angivelse av i hvor høy grad disse områder har inngått på videreutdanningen i 2011/2012¹⁵. Mens 59 % av lærerne i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning mener å ha stort behov for kompetanseheving hva angår tilpasset opplæring, så er det kun 24 % av lærerne på videreutdanning i 2011/2012, som angir at dette område i høy grad har inngått i undervisningen på deres videreutdanning.

Færrest av lærerne i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning angir å ha behov for kompetanseheving hva angår faglig kompetanse i sine undervisningsfag, mens klart flest av lærerne i på videreutdanning i 2011/2012 angir at faglig kompetanse i deres undervisningsfag i høy grad har inngått i undervisningen sammenliknet med de øvrige tre områdene.

3.4 Lærernes opplevelse av egne kompetanser¹⁶

Lærerne i Deltakerundersøkelse 1 og Deltakerundersøkelse 2 er blitt spurt om sin vurdering av egne kompetanser hva angår de nevnte 15 områdene. De områder hvor flest lærere angir at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige kompetanser er de nedenstående områdene. I parentes er angitt hvor mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som har svart at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige kompetanser på området.

- Faglig kompetanse i mine undervisningsfag (73 % / 63 %)
- Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder (54 % / 48 %)
- Kjennskap til læreplanene (53 % / 43 %)
- Grunnleggende ferdigheter (å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne, å bruke digitale verktøy) (51 % / 42 %).

Dette er alle områder som har vært høyt prioritert i videreutdanningene.

Markant færrest av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 angir at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige kompetanser hva angår nedenstående områder.

¹⁵ Mellom 314 og 315 lærere har svart på hvert av de fire spørsmål.

¹⁶ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 30.

- Elevvurdering som fremmer læring (36 % / 27 %)
- Tilpasset opplæring (35 % / 24 %)
- Evaluering av undervisning som fremmer læring (33 % / 28 %)
- Elevmedvirkning (27 % / 17 %)
- Analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser (19 % / 18 %)

Dette er alle områder som ifølge lærerne ikke har vært høyt prioritert på videreutdanningene, jfr. neste avsnitt.

Det betyr at mange av lærerne på videreutdanning i 2010/2011 og 2011/2012 især har fått undervisning på områder hvor de selv mener å ha tilstrekkelige kompetanser, mens de områder hvor flest lærere angir at de ikke har tilstrekkelige kompetanser har vært mindre høyt prioritert i undervisningen.

3.5 Skoleledernes og lærernes opplevelse av videreutdanningens relevans

En spørreskjemaundersøkelse blant skolelederne viser at knapt halvparten av skolelederne i grunnskolen er enige i at videreutdanningstilbudene er relevante for de behov for videreutdanning som lærerne på skolen har, mens en femtedel av skolelederne mener at videreutdanningstilbudene ikke dekker alle behovene for videreutdanning på skolen.¹⁷

Deltakerundersøkelse 1 og 2 viser dessuten at 78 % av lærerne på videreutdanning i 2010/2011 opplever at innholdet på studiet er svært relevant eller relevant i relasjon til læreplanen, mens det samme kun gjelder 67 % av lærerne på videreutdanning i 2011/2012.¹⁸ Vi skal senere vende tilbake til denne forskjell, da analyser viser at lærernes opplevelse av undervisningens relevans har sammenheng med blant annet deres utbytte av videreutdanningen.

¹⁷ Horrigno, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Heretter kalles denne undersøkelse Skoleundersøkelsen. Se figur 4-9.

¹⁸ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Se tabell 27.

3.6 Lærernes generelle vurdering av videreutdanningstilbudene¹⁹

Deltakerundersøkelse 1 og 2 viser at flesteparten av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 vurderer kvaliteten især på den samlingsbaserte delen av studiet, men også på den nettbaserte delen, som svært god eller god, på samme måte som de aller fleste synes at fordelingen mellom den samlingsbaserte og den nettbaserte delen av studiet er svært god eller god.

Rundt hver tiende av lærerne både i 2010/2011 og 2011/2012 er ikke fornøyd med fordelingen mellom den samlingsbaserte og den nettbaserte delen av studiet. Det har sammenheng med at en fjerdedel av lærerne både i 2010/2011 og 2011/2012 opplever at det er for få samlinger på studiet.

Lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 er på en lang rekke områder i høy grad tilfredse med undervisningen på sin videreutdanning. Det gjelder den måte undervisningen er foregått på med hensyn til tilrettelegging og organisering. Det gjelder innholdet i undervisningen, formidlingen, og det gjelder foreleserens/forelesernes faglige kompetanser, fagdidaktiske kompetanser og pedagogiske kompetanser.

I både 2010/2011 og 2011/2012 gir lærerne dessuten uttrykk for stor tilfredshet på en rekke andre områder. Flesteparten er for eksempel helt enige eller enige i, at undervisningstiden blir brukt effektivt, at det er et godt forhold mellom foreleserne og studentene, at foreleserne på videreutdanningen er engasjerte og veldig mange gleder seg hver gang de skal på forelesning. De er heller ikke enige i at det er for mye dødtid i undervisningen eller at forelesningene blir avlyst for ofte. Endelig er flesteparten av lærerne helt uenige eller uenige i at utbyttet av undervisningen er for dårlig i forhold til de ressurser som blir brukt på videreutdanningen deres.

3.7 Lærernes vurdering av læringsutbytte og bruk av det lærte²⁰

Det er særlig mange av lærerne i Deltakerundersøkelse 1 og 2, som er svært enige eller enige i at vide-

¹⁹ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 31, 32, 33 og 34.

²⁰ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 43

reutdanningen har gitt utgangspunkt for refleksjon over egen praksis og gitt dem nye faglige innfallsvinkler. De fleste av lærerne er dessuten enige i at videreutdanningen har forbedret deres måte å undervise på, at videreutdanningen har medført at deres elever får et større faglig utbytte og at de med videreutdanningen har fått et bredere register av undervisningsmetoder.

Derimot er lærerne delte med hensyn til om videreutdanningen har gjort dem til bedre klasseledere eller om videreutdanningen har medført at de er blitt flinkere til å arbeide med trivsel i klassen.

Generelt må en si at det er positivt at langt de fleste av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 opplever at de har fått et godt utbytte av videreutdanningen på de fleste av de ovennevnte områdene.

Det kan også nevnes at intervjuene med lærerne i Skoleundersøkelsen peker i samme retning.²¹ Lærerne gir her uttrykk for at de er fornøyde med sin videreutdanning i regi av "Kompetanse for kvalitet". Videreutdanningene har høy kvalitet og de er relevante, både med tanke på de behovene skolene har for kompetanseheving og for undervisningssituasjonen. Det rapporteres om at studiene har gitt dem økt fagkompetanse, noe som har gjort dem tryggere i undervisningssituasjonen. Lærernes oppfattelse stemmer for øvrig overens med intervjuene med skoleledere og skoleeiere.

En analyse av materialet fra 2011/2012 viser at det er forskjell på i hvor høy grad lærerne i de enkelte fagene på videreutdanningene angir at de opplever utbytte av videreutdanningen.

Med hensyn til Norsk 2 og Matematikk 2, så er det her færre lærere sammenliknet med de øvrige fagene som er helt enige eller enige i at de med videreutdanningen har fått et bredere register av undervisningsmetoder og færre som er helt enige eller enige i at videreutdanningen har ført til en forbedring av deres undervisningspraksis.

For Matematikk 2 gjelder videre at det også her er færre lærere som er enige i at videreutdanningen har gitt dem nye faglige innfallsvinkler, at videreutdanningen har gjort dem til bedre klasseledere og at

videreutdanningen har medført at de er blitt flinkere til å arbeide med trivsel i klassen.

Især blant lærerne i Engelsk 1, Leseopplæring 1 og Leseopplæring 2 er det mange som opplever et godt utbytte av videreutdanningen.²²

3.7.1 Lærernes opplevelse av styrket kompetanse²³

Lærerne i Deltakerundersøkelse 1 og 2 ble spurt om videreutdanningen har styrket deres kompetanse på bestemte områder.

Klart flest av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 angir at videreutdanningen har styrket deres faglige kompetanse i undervisningsfag. Det er jo også generelt det område i undervisningen som det særlig har vært fokusert på i videreutdanningene.

De fleste av lærerne i 2010/2011 opplever dessuten at videreutdanningen har styrket deres kompetanse med hensyn til planlegging av undervisningen, gjennomføring og organisering av undervisningen, kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder, analytisk kompetanse og kompetanse med hensyn til grunnleggende ferdigheter.

Det er systematiske forskjeller på svarene fra lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012, idet markant færre av lærerne i 2011/2012 opplever styrket kompetanse på de forskjellige områdene. Dette utdypes senere.

En analyse av materialet fra Deltakerundersøkelse 2 viser videre at det er stor forskjell på hvilke lærere som opplever at videreutdanningen har styrket deres kompetanser på en rekke forskjellige områder. Klart flere av lærerne med høy egenkompetanse angir at videreutdanningen har styrket deres kompetanser på forskjellige områder sammenliknet med lærerne med mindre grad av egenkompetanse. Forskjellen er spesiell stor hva angår faglig kompetanse i undervisningsfag, analytisk kompetanse, tilpasset opplæring, evaluering og elevvurdering.

²¹ Horrigmo, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Utdanningsdirektoratet, Oslo.

²² Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 44.

²³ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 46, og 47.

3.7.2 Lærernes bruk av det de lærer på videreutdanningen²⁴

Flesteparten av lærerne i 2011/12 (77 %) og også de fleste av lærerne i 2010/11 (68 %) er helt enige eller enige i at foreleseren/foreleserne på videreutdanningen var bevisste på at videreutdanningen skal være praksisrettet, og henholdsvis 80 % og 69 % er helt enige eller enige i at innholdet i videreutdanningen er lett å bruke i deres egen undervisning. Henholdsvis 66 % og 58 % av lærerne i 2010/2011 og 2011/2012 synes også i svært høy grad eller i høy grad, at undervisningen på videreutdanningen har lagt opp til, at de fortløpende har kunnet bruke det de har lært på videreutdanningen i sin egen undervisningspraksis.

Lærerne ble også spurt om i hvor høy grad de bruker det de har lært på videreutdanningen i egen undervisningspraksis på en rekke områder. Flest lærere i både 2010/2011 og 2011/2012 angir nedenstående som det de særlig har hatt nytte av i sin undervisningspraksis. I parentes er angitt hvor mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som har svart at de i svært høy grad eller i høy grad har brukt det de har lært på de enkelte områdene.

- Faglig kompetanse i egne undervisningsfag (81 % / 63 %)
- Planlegging av undervisning (75 % / 52 %)
- Gjennomføring av undervisning (73 % / 55 %)
- Grunnleggende ferdigheter (å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne, å bruke digitale verktøy (73 % / 52 %).

Det lærerne i grunnskolen særlig har kunnet bruke, er det de har lært vedrørende faglig kompetanse i sine undervisningsfag. Det er ikke overraskende da faglig kompetanse i deres undervisningsfag er det område som flest lærere angir har vært høyt prioritert i videreutdanningene. Det er også mange lærere som har angitt at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det de har lært hva angår de tre øvrige områder.

Færre lærere i både 2010/2011 og 2011/2012 angir nedenstående som det de spesielt har hatt nytte av i sin egen undervisning.

²⁴ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 35 til tabell 39.

- Tilpasset opplæring (64 % / 41 %)
- Lærer- elevrelasjoner (64 % / 36 %)
- Evaluering av undervisning (57 % / 34 %)
- Klasseledelse/læringsledelse (57 % / 33 %)
- Elevvurdering (57 % / 31 %).

Det er systematiske forskjeller på lærernes svar i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012, da markant flere av lærerne i 2010/2011 enn av lærerne i 2011/2012 for stort sett alle områdene angir at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det de har lært på videreutdanningen i sin egen undervisningspraksis. Dette utdypes i et senere avsnitt.

Analyser av materialet fra Deltakerundersøkelse 2 viser at lærernes bruk av det lærte har sammenheng med en rekke forhold.

3.7.3 Bruken av det lærte henger sammen med lærernes egne kompetanser

Markant flere av de lærere som i stor grad opplever å ha kompetanser på de forskjellige områdene angir at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det de har lært i sin undervisning sammenliknet med de lærere som i mindre grad opplever å ha disse kompetanser. Hva angår faglig kompetanse i undervisningsfag dreier det seg for eksempel om 73 % av de førstnevnte mot kun 48 % av de sistnevnte. På stort sett alle områdene ses tilsvarende store forskjeller. Det gjelder for eksempel på områder som tilpasset undervisning, evaluering av undervisning og elevvurdering. Lærere med høy opplevd egenkompetanse kan altså generelt i høyere grad bruke det de lærer på videreutdanningen sammenliknet med lærere med lavere opplevd egenkompetanse.

Ses dette i sammenheng med at det generelt er færre av lærerne i 2011/2012 som opplever at de i stor grad har tilstrekkelige kompetanser på de forskjellige områdene sammenliknet med lærerne i 2010/2011, så kan dette være med på å forklare at det også er færre av de sistnevnte lærere som bruker det de har lært i egen undervisning.

3.7.4 Bruken av det lærte i relasjon til lærernes undervisningsfag

Resultatene viser en generell tendens til at færre av lærerne i Matematikk 2 enn av lærerne i de øvrige fagene angir at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det de har lært på videreutdanningen.

Ser en på Norsk 2, så er det her temmelig få av lærerne som angir at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det de har lært på videreutdanningen i egen undervisning, hva angår organisering av undervisningen og gjennomføring av undervisning sammenliknet med lærerne i de øvrige fagene.

Leseopplæring 1 og Leseopplæring 2 adskiller seg som de fagene hvor flest lærere angir at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det de har lært i egen undervisning. Dette henger nok noe sammen med at det også er flere av lærerne på Leseopplæring 1 og Leseopplæring 2 som angir at de forskjellige temaene i svært høy grad eller i høy grad har inngått i undervisningen.

3.7.5 Bruken av det lærte henger sammen med lærernes opplevelse av studiets relasjon til læreplanen og deres opplevelse av studiets relevans i forhold til læreplanen

Lærernes bruk av det de har lært på videreutdanningen har også en sterk sammenheng med i hvor høy grad studiet har vært relatert til læreplanen.

Det er en meget markant forskjell på svarene vedrørende bruken av det lærte fra de lærere, som opplever at studiet i høy grad har vært relatert til læreplanen sammenliknet med svarene fra de lærere som opplever at studiet i mindre grad har vært relatert til læreplanen. Langt flere av de lærere som i høy grad opplever at studiet har vært relatert til læreplanen angir at de i svært høy grad eller i høy grad har brukt det de har lært på videreutdanningen i deres egen undervisningspraksis.

Nedenfor er lærernes angivelse av i hvilken grad de bruker det lærte i egen undervisning delt opp på de lærere som har angitt at studiet på et område i svært

høy grad eller i høy grad har vært relatert til læreplanen og de lærere som angir at studiet i mindre grad har vært relatert til læreplanen, jfr. tabell 4. Lærerne er som nevnt blitt spurt om i hvilken grad de har brukt det de har lært på disse områdene:

1. Faglig kompetanse i undervisningsfag
2. Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder
3. Planlegging av undervisning som fremmer elevenes læring
4. Organisering av undervisning som fremmer elevenes læring
5. Gjennomføring av undervisning som fremmer elevenes læring
6. Elevvurdering som fremmer læring
7. Evaluering av undervisning som fremmer elevenes læring
8. Progresjon i undervisningen
9. Tilpasset opplæring
10. Klasseledelse/læringsledelse
11. Lærer-elevrelasjoner
12. Grunnleggende ferdigheter
13. Elevmedvirkning
14. Kjennskap til læreplanene
15. Analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser for å forbedre elevenes læringsutbytte.

Tabell 4: Prosentvis andel av lærere i 2011/2012, som angir, at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det, de har lært på videreutdanningen i deres undervisningspraksis delt opp på lærere, som har angitt, at studiet i høy grad har vært relatert til læreplanen og lærere, som har angitt, at studiet kun i mindre grad har vært relatert til læreplanen. Lærere i grunnskolen.²⁵

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Studiet i høy grad relatert til læreplanen	78	62	62	58	67	39	43	51	49	39	42	61	36	59	36
Studiet i mindre grad relatert til læreplanen	33	31	27	25	28	12	11	15	23	19	20	29	13	23	13

²⁵ Tabellen er tatt fra Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 40.

Det er på alle områdene en markant forskjell på svarene fra de lærere, som opplever, at studiet i høy grad har vært relatert til læreplanen sammenliknet med svarene fra de lærere som opplever at studiet i mindre grad har vært relatert til læreplanen. Langt fler av de lærere som i høy grad opplever at studiet har vært relatert til læreplanen angir at de i svært høy grad eller i høy grad har brukt det de har lært på videreutdanningen i egen undervisningspraksis. For eksempel er det bemerkelsesverdig at 78 % av de lærere som opplever at deres studium i høy grad har vært relatert til læreplanen også angir at de i høy grad bruker det lærte med hensyn til faglig kompetanse i sitt undervisningsfag, mens det samme kun gjelder 33 % av de lærere som i mindre grad opplever at deres studie har vært relatert til læreplanen.

Ovenstående er også interessant i relasjon til følgende tabell 5, hvor lærernes svar vedrørende relateringen til læreplanen og relevansen i forhold til læreplanen i faget er delt opp på fag.

Tabell 5: Lærernes angivelse av i hvilken grad studiet har vært relatert til læreplanen, og hvor relevant innholdet på studiet har vært i forhold til læreplanen i faget oppdelt på nedenstående fagene. Tallene er angitt i prosent. Lærere i grunnskolen.²⁶

	Innholdet i svært høy grad eller i høy grad relatert til læreplanen	Innholdet i svært høy grad eller i høy grad relevant i forhold til læreplanen i faget
Norsk 1	88	88
Norsk 2	42	42
Engelsk 1	61	68
Engelsk 2	88	65
Matematikk 1	67	67
Matematikk 2	37	30
Leseopplæring 1	76	82
Leseopplæring 2	79	79

Kilde: Oxford Research AS og Aarhus Universitet

To fag adskiller seg markant i tabellen. Det er Norsk 2 og Matematikk 2, hvor langt færre lærere har angitt dels at deres studie i høy grad har vært relatert til læreplanen, dels vært relevant i forhold til læreplanen i faget. Tallene viser også at relateringen og relevansen i forhold til læreplanen kanskje ikke i så

høy grad avhenger av selve faget, men i nokså høy grad av nivået i faget.

3.8 Generelle forskjeller på lærerne i 2010/2011 og 2011/2012²⁷

I Deltagerundersøkelse 1 og 2 har lærerne blant annet svart på følgende fire spørsmål som hver omfatter de femten forskjellige områdene som tidligere er nevnt.

- I hvilken grad opplever du at du har tilstrekkelige kompetanser angående nedenstående?
- I hvilken grad har innholdet i videreutdanningen omhandlet nedenstående?
- I hvilken grad bruker du det som du har lært på videreutdanningen i din egen undervisningspraksis på nedenstående områder?
- I hvilken grad opplever du at videreutdanningen har styrket dine kompetanser på nedenstående områder?

Lærernes svar på disse spørsmål viser at det generelt er færre av lærerne i 2011/2012 som opplever at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige kompetanser på de forskjellige områder sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

Generelt angir også færre av lærerne i 2011/2012 at de forskjellige områdene i høy grad har inngått i undervisningen sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

På stort sett alle områdene angir markant færre av lærerne i 2011/2012 at de bruker det de har lært på videreutdanningen i deres egen undervisningspraksis sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

Endelig opplever markant færre av lærerne i 2011/2012 styrket kompetanse på de forskjellige områdene sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

Analyser viser at lærere med høy opplevd egenkompetanse på de enkelte områdene i høyere grad bruker det lærte i egen undervisning enn lærere med lavere opplevd egenkompetanse. Færre lærere i 2011/2012 angir høy egenkompetanse enn lærere i 2010/2011. Denne tydelige sammenheng kan derfor

²⁶ Tabellen er tatt fra Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltagerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 41.

²⁷ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltagerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 30, 28, 37, 38 og 46.

være med å forklare at færre lærere i 2011/2012 enn i 2010/2011 har brukt det lærte i egen undervisningspraksis.

Kombinerer man dessuten disse resultatene med at videreutdanningen ifølge lærerne i 2011/2012 har vært mindre relatert til læreplanen i faget enn det har vært ifølge lærerne i 2010/2011, og mindre relevant i forhold til læreplanen i faget i 2011/2012 enn i 2010/2011, kan dette også være med til å forklare den mindre bruk av det lærte og den mindre opplevelse av styrkelse av kompetanser blant lærerne i 2011/2012 sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

Enda et forhold kan være med på å forklare at færre av lærerne i 2011/2012 enn av lærerne i 2010/2011 generelt angir at de har tilstrekkelige kompetanser, at de bruker det de har lært på videreutdanningen samt i mindre grad opplever at de har fått styrket deres kompetanser.

I 2010/2011 utgjorde lærere på videreutdanningen i Leseopplæring 30 % av de deltakende lærere, mens andelen av lærere på videreutdanningen Leseopplæring i 2011/2012 utgjorde 35 %. Men det er den forskjell at mens det i 2010/2011 var 15 % lærere på både Leseopplæring 1 og Leseopplæring 2, så deltok hele 24 % av de deltakende lærere i 2011/2012 i Leseopplæring 1, mens kun 11 % deltok i Leseopplæring 2.

Dette forhold skal kombineres med at lærere på Leseopplæring 2 gjennomgående har en høyere vurdering av sin egenkompetanse på nesten alle områder enn lærerne på Leseopplæring 1.

Vi vet også at jo høyere vurdering av egne kompetanser desto mer bruker lærerne det de har lært på videreutdanningen og i desto høyere grad opplever de å ha fått styrket sine kompetanser. Da det er færre lærere på Leseopplæring 2 i 2011/2012 enn i 2010/2011 og til gjengjeld flere på Leseopplæring 1, kan disse sammenhenger være med på å forklare at færre lærere i 2011/2012 bruker det lærte i sin egen undervisning og i mindre grad opplever å ha fått styrket sine kompetanser.

Sammenfattende kan man si at resultatene viser at forutsetningene blant de lærere som deltok på videreutdanning i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 er temmelig forskjellige. Når lærerne i 2010/2011 i høyere grad enn lærerne i 2011/2012 opplever at de har kunnet bruke det lærte i egen undervisningspraksis, så skal dette altså primært ses i lyset av

lærernes forskjellige forutsetninger i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012.

3.9 Skolenes tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling

I Skoleundersøkelsen ble skolelederne i grunnskolen spurt om det foreligger en skriftlig beskrivelse av skolens kompetansebehov.²⁸ Til det svarte rundt tre fjerdedeler av skolelederne at det gjorde det, mens den siste fjerdedel svarte at det gjorde det ikke. Mindre enn 30 % av skolelederne er dessuten helt enige eller enige i at skolen har systematiske planer for lærernes deltakelse i videreutdanning, mens under halvparten av skolelederne er helt enige eller enige i at videreutdanning planlegges på lang sikt.

Som en del av Skoleundersøkelsen er det i våren 2012 gjennomført en rekke intervju med blant annet skoleledere, lærere og skoleeiere. Her ble det pekt på at det kan være et problem å skaffe kvalifiserte vikarer, men hvis planleggingen skjer i god tid kan ledelsen sikre muligheten for at det hovedsakelig blir skolens vanlige lærere som overtar vikartimene. Dette kan best skje hvis kun få av skolens lærere er på videreutdanning samtidig, mens det kan være en utfordring hvis mange lærere er avsted på en gang.

Ovenstående kan i suppleres med andre resultater ettersom skolelederne ble bedt om å gi en vurdering av forhold som kan være til hinder for videreutdanning av lærere, jfr. Tabell 5.²⁹

Tabell 6: Er noe av det følgende – etter din mening – et problem for å få til videreutdanning av lærere ved din skole? Grunnskolen. Flere svar er mulig. Tallene er angitt i prosent (n = 453).

	Prosent	Antall
Skolens økonomi	68	306
Lærerne har ikke tid	52	235
Vanskelig å få fatt i vikar	45	203
Mangel på tilbud som svarer til		

²⁸ Horrigmo, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Se tabell 4-1.

²⁹ Tabellen er tatt fra Klewe, L. et al. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnskolen. Læreres og rektors vurdering av behovet*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Se tabell 46.

lærernes behov	21	97
Lærernes ønsker er i utakt med skolens behov	12	53
Kilde: Oxford Research AS og Aarhus Universitet		

To av tre skoleledere peker på skolens økonomi som en hindring. Mange mener også at lærerne ikke har tid til å ta videreutdanning og mange opplever vansker med å få tak i vikarer. "Mangel på videreutdanningstilbud som svarer til lærernes behov" samt "lærernes ønsker er i utakt med skolens behov" synes ifølge skolelederne å være et mindre problem. Hovedbildet er altså at skolelederne peker på skolens økonomi, lærernes tid samt vikarproblemer, når de skal angi hindringer for videreutdanning.

Dette er i overensstemmelse med intervju med skoleledere og skoleeiere i Skoleundersøkelsen. Her blir det pekt på at det er de økonomiske rammene som særlig hindrer økt deltakelse på videreutdanning. I intervjuene nevnes det videre at man ønsker ytterligere kompetanseheving for lærerne, men det hevdes at kostnadene ved den statlige ordningen er en begrensende faktor. Den nasjonale ordningen blir nå endret slik at kostnadene ved deltakelse blir noe mindre for skoleeiere. Det oppleves som et steg i riktig retning blant skoleeierne og skolelederne.

Skoleundersøkelsen viser videre³⁰, at en tredjedel av skolelederne er helt enige eller enige i at mangel på vikarer gjør at skolelederen av og til må si nei til læreres ønske om videreutdanning og kun 40 % av skolelederne er helt enige eller enige i at elevene får fullgod vikarløsning når lærere er på videreutdanning. Endelig angir 55 % av skolelederne at det er vanskelig å skaffe vikar når lærere er på videreutdanning.

Skoleundersøkelsen viser videre at skolelederne i grunnskolen innbyrdes er meget uenige i sin vurdering av de økonomiske vilkårene for skolene i "Kompetanse for kvalitet". 23 % av skolelederne mener således at de økonomiske vilkårene er svært dårlige eller dårlige, mens 27 % mener at de er svært gode eller gode.

Deltakerundersøkelse 1 og 2³¹ viser tilsvarende at det på noen skoler kan være et problem å skaffe

³⁰ Horrigno, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Se figur 4-14 og figur 4-12

³¹ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 15, 16, 17 og 18.

kvalifiserte vikarer når lærere er på videreutdanning. Lærerne er dog innbyrdes temmelig uenige med hensyn til om det er vanskelig å skaffe nok vikarressurser når lærere på skolen drar på videreutdanning. For eksempel er henholdsvis 29 % og 25 % av lærerne på videreutdanning 2010/2011 og 2011/2012 svært enige eller enige i at dette er tilfellet, mens henholdsvis 42 % og 35 % er svært uenige eller uenige i dette. Denne forskjellen på skolene kan til dels skyldes at det på noen skoler er mange lærere på videreutdanning, mens det kun dreier seg om få lærere på andre skoler.

Andre resultater fra Deltakerundersøkelse 1 og 2 viser at det er store forskjeller på lærernes vurderinger når man ser på skolenes planlegging for videreutdanning og for øvrig også med hensyn til kunnskapsdeling på skolen.

Lærernes svar på en rekke spørsmål vedrørende deres skoles tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling viser at de forutsetninger som er nevnt i strategidokumentet for videreutdanning av lærere, i mange tilfelle ikke er til stede. Dette er nedenfor illustrert ved andelen av lærere i 2010/2011 og 2011/2012 som er *helt uenige eller uenige* i nedenstående. I parentes er angitt hvor mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som har svart at de er helt uenige eller uenige.

- Skoleledelsen har lagt til rette slik at jeg kan dele kunnskapen fra videreutdanningen med mine kolleger (52 % / 40 %)
- Når lærere på skolen min har vært på videreutdanning legger skolens ledelse til rette for kunnskapsdeling (48 % / 38 %)
- Ved skolen min er det en forventning om at jeg deler det jeg lærer på videreutdanningen med mine kolleger (47 % / 35 %)
- Ved skolen min planlegges lærernes videreutdanning på langt sikt (42 % / 29 %)
- Lærerne på skolen min oppfordres av skoleledelsen til å delta på videreutdanning (22 % / 13 %)

Dessuten er mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 *helt enige eller enige* i nedenstående.

- På min skole er det kun de lærere som selv ønsker det som tar videreutdanning (91 % / 90 %)
- Når lærere på skolen min har vært på videreutdanning, har de selv ansvaret for å leg-

ge til rette for kunnskapsdeling (41 % / 36 %)

- På skolen min er det ikke noen kunnskapsdeling når lærere har vært på videreutdanning (35 % / 24 %)

Resultater fra Skoleundersøkelsen³² viser også at det ikke er slik at alle skoler har klare systemer for kunnskapsdeling. Halvparten av skolelederne mener at skolen legger til rette for kunnskapsdeling innad i lærerkollegiet. Samtidig som bare halvparten sier seg enige i dette er det bare 2,6 prosent som er enige i at deres skole ikke har noen form for kunnskapsdeling. Dette indikerer kanskje at mye av kunnskapsdelingen ikke foregår gjennom formelle arenaer, men snarere igjennom mer uformelle kanaler. Likevel er det under ti prosent av skolelederne som mener å ha gitt ansvaret for kunnskapsdeling til lærerne. Over halvparten av skolelederne mener at kunnskapsdeling er viktig og at det er enighet blant skoleledelse og lærere omkring dette, men under halvparten av skolelederne sier seg enige i at skolen legger til rette for kunnskapsdeling.

Ovenstående stemmer overens med forklaringer fra enkelte lærere som er intervjuet i forbindelse med Skoleundersøkelsen. Disse intervju tyder på også på at det kan være ganske store forskjeller mellom skoler hva angår tilretteleggingen for videreutdanning og kunnskapsdeling.

Av intervjuene fremgår dessuten at noen lærere etterspør at skoleledelsen utvikler systemer til kunnskapsdeling. Således vil lærere på videreutdanning gjerne dele kunnskap fra studiet, men savner ordninger på skolen. Det nevnes her den problemstilling at det er en utfordring å finne tid til kunnskapsdeling selv om dette etterspørres av både lærere og skoleledere, fordi dette medfører merarbeid for lærerne. Ledelsen har i noen tilfelle tilskyndet til fagsamarbeid om dette, med det har medført en del murring blant lærerne da dette fant sted utenfor ordinær arbeidstid.

Intervjuene avdekker også en annen problemstilling som kan ha betydning for de enkelte skolers utbytte av videreutdanningstilbudene. Det dreier seg om hvem som får mulighet for å delta. Problemstillingen er her hvordan man får tatt hensyn til skolens behov for videreutdanning av lærere dels i de enkelte fagene, dels på barnetrinnet i forhold til ungdoms-

trinnet, og hvordan man samtidig imøtekommer de enkelte læreres ønsker om videreutdanning.

I lys av at systemet for videreutdanning krever at skolene må ha langsiktige og systematiske planer og systemet er avhengig av at det planlegges, prioriteres, budsjetteres og tilrettelegges lokalt, så synes systemet her å stå over for mange utfordringer.

³² Horrigo, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Se figur 4.14 og figur 4.18.

Kapittel 4. Deltakende lærere fra videregående opplæring

Utvelgelsen av deltakende lærere fra videregående opplæring er foregått på samme måte som for grunnskolens vedkommende og innholdet i spørreskjemaene er stort sett det samme, jf. innledning til kapittel 3, side 15.

4.1 Bakgrunnsopplysninger om deltakerne i videreutdanning i 2010/2011 og 2011/2012³³

I 2010/2011 deltok 166 lærere fra videregående opplæring i undersøkelsen, mens 96 lærere deltok i 2011/2012.

Nøkkeltall fra Skoleporten (www.utdanningsdirektoratet.no) viser at det i 2010/2011 var 51 % menn og 49 % kvinner i videregående opplæring. Kjønnfordelingen blant de deltakende lærere fra videregående opplæring fra 2010/2011 var 42 % menn og 58 % kvinner og dermed noe skjev i forhold til kjønnfordelingen på videregående opplæring i alminnelighet. I 2011/2012 ses en litt mindre skjev kjønnfordeling blant de deltakende lærere, idet det var 47 % menn og 53 % kvinner.

I en undersøkelse av NIFU STEP³⁴ var opp mot halvparten av lærerne i videregående opplæring 50 år eller mer. Blant lærerne som er på videreutdanning i 2010/2011 og 2011/2012, er det langt færre som er 50 år eller mer. Det dreier seg om henholdsvis 28 % og 15 % av de deltakende lærere i 2010/2011 og 2011/2012. Til gjengjeld er det færre av lærerne i 2010/2011, som er under 40 år (28 %) sammenliknet med lærerne i 2011/2012 (45 %).

I både 2010/2011 og 2011/2012 er det svært få lærere på videreutdanning som har undervist i mindre enn 3 år. De fleste lærerne har minst 6 års undervisning bak seg. 34 % og 26 % av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 har minst 16 års undervisningserfaring. Denne forskjellen avspeiler at det

er noe flere eldre lærere i 2010/2011 sammenliknet med 2011/2012.

Blant lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 finner vi en stor andel fra Akershus (henholdsvis 17 % og 19 %), men det er også mange fra Østfold, Oslo, Sør-Trøndelag og Nordland. Det er noen forskjeller. Blant lærerne i 2010/2011 er det flere som kommer fra Hordaland (8 %) sammenliknet med lærerne i 2011/2012 (1 %). Det er også flere fra Buskerud i 2010/2011 (8 %) enn i 2011/2012 (3 %).

Flesteparten av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 har høyst 5 timers reisetid til studiestedet. Likevel har temmelig mange av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 (henholdsvis 24 % og 28 %) en reisetid på 5 timer eller mer. Det er betydelig flere av lærerne i videregående opplæring som har lang reisetid til studiestedet sammenliknet med lærerne i grunnskolen. I grunnskolen er det kun rundt hver tiende av lærerne som har en reisetid på mer enn 5 timer.

Klart færre av lærerne i 2011/2012 (46 %) enn av lærerne i 2010/2011 (61 %) angir at de tidligere har tatt videreutdanning. Det kan ha sammenheng med at det blant lærerne i 2011/2012 er flere yngre lærere og færre eldre lærere sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

I undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning ble 3.103 lærere i videregående opplæring spurt om de i skoleåret 2011/2012 hadde deltatt i videreutdanningstilbud som gir uttelling i form av studiepoeng.³⁵ 17 % av lærerne svarte ja på dette spørsmålet, men kun 2 % av lærerne anga, at de deltok i videreutdanning i regi av "kompetanse for kvalitet". 10 % anga at de hadde deltatt i videreutdanningstilbud, som de tok på eget initiativ på fritiden. 3 % hadde deltatt i videreutdanning i regi av skolen/skoleeier, mens 2 % svarte annen videreutdanning.

³³ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 50, 51, 54, 55 og 57.

³⁴ Turmo, A og Aamodt, Per.O (2007). *Pedagogisk og faglig kompetanse blant lærere i Videregående opplæring – en kartlegging*. NIFU STEP.

³⁵ Klewe, L. et al. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnsopplæringen. Læreres og rektorers vurdering av behovet*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 16 og 17.

4.2 Om videreutdanningene

4.2.1 Informasjon om videreutdanningen³⁶

Lærerne har både i 2010/2011 og 2011/2012 primært fått informasjon om videreutdanningen fra sin rektor. Videre har en del fått informasjon fra kolleger, fra Utdanningsdirektoratets nettsider og fra skoleeier. Litt flere av lærerne i 2010/2011 angir at de har fått informasjon fra skoleeier sammenliknet med lærerne i 2011/2012.

Henholdsvis 65 % og 78 % av lærerne i 2010/2011 og 2011/2012 angir at de har lest informasjonen om videreutdanningstilbudene på Utdanningsdirektoratets nettsider. Stort sett alle som har lest denne informasjonen angir at de i det minste har hatt en viss grad av nytte av denne informasjonen.

4.2.2 Om antallet av samlinger³⁷

Omkring en femtedel av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 angir at det har vært 5 samlinger per semester eller mer. I langt de fleste tilfellene er det snakk om enten 1 – 2 eller 3 – 4 samlinger per semester.

Flesteparten av lærerne i 2010/2011 (59 %) angir at samlingene har vart 1 – 2 dager, mens flesteparten av lærerne i 2011/2012 (65 %) angir at samlingene har vart i tre dager. Omtrent like mange lærere i henholdsvis 2010/2011 (16 %) og 2011/2012 (20 %) mener at det er for få samlinger i studiet.

4.2.3 Fagenes prioritering i videreutdanningene³⁸

Blant lærerne fra videregående opplæring som deltok i videreutdanningene i 2010/2011 dreier det seg særlig om videreutdanning i fagene fysikk, kjemi, rådgivning og matematikk (herunder grunnleggende

ferdigheter i matematikk). En del lærere var også på videreutdanning i Prosjekt til fordypning.

Blant lærerne som deltok i 2011/2012 er det særlig mange som var på videreutdanning i matematikk (ingen var på videreutdanning i grunnleggende ferdigheter i matematikk. Yrkesfag), fysikk, kjemi og rådgivning.

Det er en forskjell på 2010/2011 og 2011/2012 at det blant lærerne i det sistnevnte år var langt flere av lærerne som tok videreutdanning på et lavere nivå (matematikk 1, fysikk 1, kjemi 1 og rådgivning 1) sammenliknet med lærerne i 2010/2011, hvor det er flere som tok videreutdanning i matematikk 2, fysikk 2, kjemi 2 og rådgivning 2. Det tyder på at det er en relativt stor forskjell på forutsetningene blant lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012.

4.2.4 Faglig, didaktisk og pedagogisk innhold på videreutdanningene³⁹

Lærerne ble spurt om i hvilken grad deres videreutdanning har omhandlet fag og fagdidaktikk, pedagogikk og annet.

De fire områdene som er oppført nedenfor er de områdene hvor flest lærere i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 har angitt at området har inngått i undervisningen i svært høy grad eller i høy grad. I parentes er angitt hvor mange av lærerne som har svart at området har inngått i svært høy grad eller i høy grad.

- Faglig kompetanse i egne undervisningsfag (48 % / 42 %)
- Kjennskap til læreplanene (38 % / 29 %)
- Lærer- elevrelasjoner (30 % / 29 %)
- Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder (31 % / 26 %)

Faglig kompetanse i egne undervisningsfag har ifølge lærerne i videregående opplæring (som det er tilfellet med lærerne i grunnskolen) vært det mest fremherskende innhold i videreutdanningen.

Områdene nedenfor er de områdene hvor færrest lærere i 2010/2011 og 2011/2012 har angitt at området har inngått i undervisningen.

³⁶ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 69, 70 og 71.

³⁷ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 72, 73 og 74.

³⁸ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 60.

³⁹ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 78.

- Klasseledelse/læringsledelse (16 % /17 %)
- Evaluering av undervisning som fremmer elevenes læring (24 % /16 %)
- Analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser (16 % /9 %).

Blant lærerne i 2010/2011 mener hele 62 %, at deres studium i svært høy grad eller i høy grad har vært relatert til læreplanen (LK06), mens det samme gjelder klart færre eller 47 % av lærerne i 2011/2012. Vi skal senere komme inn på undervisningsinnholdets relasjon til læreplanen.

4.3 Skolenes og lærernes behov for videreutdanning

Skolelederne i videregående opplæring er blitt spurt om hvor mange av lærerne ved skolen som de mener har behov for kompetanseheving.⁴⁰ Kun 1 % av skolelederne angir at ingen lærere hadde behov for kompetanseheving. 29 % av skolelederne mener at under en fjerdedel av lærerne ved skolen har behov for kompetanseheving mens 31 % mener at det dreier seg om under halvparten av lærerne. 29 % av skolelederne angir imidlertid at det dreier seg om mer enn halvparten og 9 % mener at det dreier seg om alle lærere på skolen.

Ovenstående kan suppleres med erfaringene blant skolelederne i Skoleundersøkelsen.⁴¹ Skolelederne er her blitt spurt om innenfor hvilke fag det særlig trengs økt kompetanse blant lærerne på skolen.

De fag som skolelederne på skoler med studieforberedende linjer peker ut som fag med stort behov for videreutdanning er i hovedsak realfag. I tillegg til realfagene kommer teknologifag og geografi. Behovene er mindre i språkfag, inkludert fremmedspråk. Blant språkfagene er det dog norsk og engelsk, hvor behovet er størst.

Ser en på behovet for videreutdanning på videregående skoler med yrkesfaglige programmer, så viser det seg en tendens til at det er innenfor program

⁴⁰ Klewe, L. et al. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnsopplæringen. Læreres og rektors vurdering av behovet*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

Se tabell 49.

⁴¹ Horrigmo, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se figur 4-4, 4-5, 4-6 og 4-7.

som Teknikk og industriell produksjon, Helse- og sosialfag og Bygg og anleggsteknikk det ifølge skolelederne er størst behov.⁴²

Skolelederne i videregående opplæring er også blitt spurt om hvor stort behov for ulike typer av kompetanser det er på skolen. Også her – som blant skolelederne i grunnskolen – er faglig kompetanse i lærernes undervisningsfag det område som i minst grad etterspørres blant skolelederne i videregående opplæring. Klart flest skoleledere trekker derimot elevvurdering og tilpasset opplæring frem som de områder, hvor behovet for videreutdanning er størst, tett fulgt av kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder.

4.3.1 Lærere som underviser i studieforberedende utdanningsprogram⁴³

Ganske mange av lærerne som underviser i studieforberedende utdanningsprogram angir at de har behov for videreutdanning i det faget de underviser i. Mellom en femtedel og en tredjedel av lærerne som underviser i fagene matematikk, norsk og samfunnsfag, angir at de har behov for videreutdanning som gir studiepoeng. Det er imidlertid ennå flere lærere i fag som for eksempel informasjonsteknologi, spansk og idrettsfag, som har behov for videreutdanning. Det gjelder rundt halvparten av lærerne som underviser i disse fagene.

Det er generelt ikke noen kjønnsforskjeller når man ser på behovet for videreutdanning i de forskjellige fagene. For enkelte fag ses en vis aldersforskjell. Blant de lærere som underviser i historie er det klart færre av de lærere som er 50 år eller derover som angir at de har behov for videreutdanning i dette fag sammenlignet med deres yngre kolleger. Blant de lærere som underviser i engelsk er det flest av de yngste lærere som angir at de har behov for videreutdanning, mens det samme gjelder markant færre av de lærere, som er 30 år og derover.

For fagene historie, norsk og matematikk gjelder at markant flere lærere med mindre enn 16 års undervisningserfaring opplever at de har et behov for

⁴² På grunn av et lavt antall respondenter er disse resultatene dog noe usikre.

⁴³ Klewe, L. et al. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnsopplæringen. Læreres og rektors vurdering av behovet*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 35 til tabell 41.

videreutdanning sammenlignet med de kolleger som har flere års undervisningserfaring.

Færre av de lærere som har PPU/Ped.sem med studier fra universitet/høgskole samt de lærere som har annen godkjent lærerutdanning angir at de har behov for videreutdanning sammenlignet med lærere med en annen utdanningsbakgrunn.

Det er også funnet en enkelt geografisk forskjell. Lærerne fra Nord-Norge adskiller seg fra lærerne i de øvrige landsdeler ved at klart flere av lærerne i Nord-Norge angir at de har behov for videreutdanning som gir studiepoeng. Forskjellen er statistisk signifikant ($p < 0.0001$). De øvrige landsdeler adskiller seg ikke fra hverandre, hva angår lærernes generelle behov for videreutdanning.

Blant de lærere som underviser i studieforberedende utdanningsprogram og som opplever at de har behov for videreutdanning, er det mange av lærerne som angir at de har behov for videreutdanning innenfor temaene faglig kompetanse, kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder, tilpasset opplæring og elevvurdering. I fagene historie, matematikk og fysikk opplever flest lærere at de har behov for videreutdanning hva angår faglig kompetanse. Blant lærerne i fagene naturfag, geografi, biologi, kjemi og informasjonsteknologi ses den samme tendens. Det er altså en generell tendens til at lærerne som underviser i studieforberedende utdanningsprogram opplever å ha et behov for videreutdanning innen faglig kompetanse i sine undervisningsfag. Lærerne ser altså ut til å ha en litt annen oppfattelse av sine behov for kompetanseheving enn skolelederne, som, som nevnt, opplever størst behov for kompetanseheving av lærere hva angår elevvurdering og tilpasset opplæring.

Det er mange lærere som underviser i biologi, fysikk, geografi og kroppsøving som etterspør kompetanseheving vedrørende faglig kompetanse i sine undervisningsfag. Det dreier seg om mellom 60 % og 69 % i disse fagene.

Det kan også være av interesse å se på hvor mange av lærerne som underviser i studieforberedende utdanningsprogram, som angir at de har behov for kompetanseheving på de fire områdene i forhold til hvor mange av lærerne i Deltakerundersøkelse 2, som angir at disse områdene i høy grad har inngått i videreutdanningen, jfr. tabellen under.

Tabell 7: Andelen av lærere i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning 2011/2012 som angir, at de i høy grad har behov for kompetanseheving i de nevnte temaene sett i forhold til andelen av lærere i Deltakerundersøkelse 2 som angir, at emnet i høy grad har inngått i videreutdanningen. Studieforberedende utdanningsprogram.

Emne	Læreren har i høy grad behov for kompetanseheving (Tall fra undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning)	Videreutdanning har i høy grad omhandlet dette emne (Tal fra Deltakerundersøkelse 2)
Faglig kompetanse i undervisningsfag	50	42
Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder	41	26
Tilpasset undervisning i dette faget	38	17
Elevvurdering som fremmer læring i dette faget	37	21

Kilde: Oxford Research AS og Aarhus Universitet

Faglig kompetanse i sine undervisningsfag er det området hvor flest av de lærere som underviser i studieforberedende utdanningsprogram angir at de i svært høy grad eller i høy grad har behov for kompetanseheving. Det dreier seg om halvparten av lærerne.

Det harmonerer godt med at videreutdanningene i 2011/2012 ifølge lærerne i Deltakerundersøkelse 2 i høy grad har omhandlet dette emnet. Det ses videre at det er prosentvis flere av lærerne i Kartleggingsundersøkelsen som angir at de har behov for kompetanseheving hva angår de øvrige emner enn lærere i Deltakerundersøkelse 2, som har angitt at disse emner i høy grad har inngått i undervisningen på sin videreutdanning.

4.4 Lærernes opplevelse av egne kompetanser⁴⁴

Lærerne i Deltakerundersøkelse 1 og Deltakerundersøkelse 2 er blitt spurt om deres vurdering av egne kompetanser på en lang rekke områder.

Der er systematiske forskjeller på lærernes opplevelse av egenkompetanse i henholdsvis 2011/2012 og 2010/2011. På nesten alle de områdene det er spurt om, er det markant flere av lærerne i 2010/2011 som angir at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige kompetanser. Dog er det blant lærerne fra videregående opplæring i både 2010/2011 og 2011/2012 klart flest av lærerne som angir at de har tilstrekkelige kompetanser hva angår nedenstående områdene. I parentes er angitt hvor mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som har svart at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige kompetanser på området.

- Kjennskap til læreplanene (90 % / 79 %)
- Faglig kompetanse i mine undervisningsfag (88 % / 65 %)
- Grunnleggende ferdigheter (å kunne uttrykke seg muntlig og skriftlig, å kunne lese og regne, å bruke digitale verktøy) (80 % / 54 %)
- Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder (77 % / 60 %)
- Gjennomføring av undervisning som fremmer elevenes læring (73 % / 52 %)
- Lærer-elevrelasjoner (71 % / 61 %).

Som det senere vil fremgå er kjennskap til læreplanene, faglig kompetanse i egne undervisningsfag, kjennskap til forskjellige undervisningsmetode og lærer- elevrelasjoner alle områder som er blant de områder som har vært høyst prioritert på videreutdanningen.

Områdene nedenfor er de områdene hvor færrest lærere i videregående opplæring i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 har angitt at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige kompetanser.

- Elevmedvirkning (54 % / 45 %)
- Evaluering av undervisning som fremmer elevenes læring (51 % / 30 %)
- Tilpasset opplæring (48 % / 25 %)

⁴⁴ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 79.

- Elevvurdering som fremmer læring (48 % / 35 %)
- Analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser (41 % / 35 %).

Som det vil fremgå av det neste avsnitt er tilpasset opplæring, evaluering av undervisning som fremmer elevenes læring og analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser blant de områder, som ikke har vært prioritert høyt i videreutdanningen, selv om mange lærere altså ikke selv mener å ha tilstrekkelige kompetanser på disse områdene.

Det er også snakk om en systematisk forskjell på lærerne i 2010/2011 og 2011/2012, idet langt færre av lærerne i 2011/2012 enn av lærerne i 2010/2011 opplever å ha tilstrekkelige kompetanser på de forskjellige områdene. Det skal vi senere se har en vis betydning for i hvor høy grad lærerne bruker det de har lært på videreutdanningen i sin egen undervisning.

4.5 Skoleledernes og lærernes opplevelse av videreutdanningen relevans

Skoleundersøkelsen viser at mindre enn en femtedel av skolelederne i både studieforbereende utdanningsprogram og yrkesfaglig utdanningsprogram er enige i at videreutdanningstilbudene er relevante for de behov for videreutdanning som lærerne på skolen har, mens drøyt en fjerdedel av skolelederne i studieforbereende utdanningsprogram mener at videreutdanningstilbudene ikke dekker alle behovene for videreutdanning på skolen.⁴⁵ Det siste gjelder videre nesten 40 % av skolelederne i yrkesfaglig utdanningsprogram.

Deltakerundersøkelse 1 og Deltakerundersøkelse 2 viser dessuten at 60 % av lærerne fra videregående opplæring på videreutdanning i 2010/2011 opplever at innholdet på studiet er svært relevant eller relevant i relasjon til læreplanen i faget, mens det samme gjelder 52 % av lærerne på videreutdanning i 2011/2012.⁴⁶ Vi skal senere vende tilbake til betydningen av lærernes opplevelse av innholdets rele-

⁴⁵ Horrigmo, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere.* Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 4-8.

⁴⁶ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 77.

vans, da analyser viser at lærernes opplevelse av undervisningens relevans har sammenheng med blant annet deres utbytte av videreutdanningen.

4.6 Lærernes generelle vurdering av videreutdanningstilbudene

Flesteparten av lærerne i videregående opplæring (i både 2010/2011 og 2011/2012) vurderer kvaliteten på den samlingsbaserte delen av studiet og den nettbaserte delen av studiet som svært god eller god. Det er likevel 12 % og 18 % av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som synes at kvaliteten på den nettbaserte delen er svært dårlig eller dårlig.

Flesteparten av lærerne synes også at fordelingen mellom den samlingsbaserte og den nettbaserte delen av studiet er god eller passende. 12 % og 14 % av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 er dog ikke tilfredse med denne fordelingen. Det har sammenheng med at 16 % og 20 % av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 opplever at det har vært for få samlinger. Av kommentarene fra en del av lærerne i de forskjellige fagene fremgår det også at noen lærere godt kunne tenkt seg flere samlinger.⁴⁷

Både for 2010/2011 og 2011/2012 er det overordnede inntrykket at lærerne er godt tilfredse med undervisningen på deres videreutdanning.⁴⁸ Det gjelder på stort sett alle områder. Det gjelder for eksempel den måte undervisningen er foregått på med hensyn til tilrettelegging og organisering. Det gjelder innholdet på undervisningen, formidlingen, og det gjelder foreleserens/forelesernes faglige kompetanser, fagdidaktiske kompetanser og pedagogiske kompetanser.

Det er likevel en del lærere som er mindre tilfredse med organiseringen av undervisningen, undervisningsinnholdet, måten innholdet formidles på og foreleseren/forelesernes fagdidaktiske og pedagogiske kompetanser. Det endrer ikke ved at flesteparten er tilfredse på alle de nevnte områdene og mange er svært tilfredse.

⁴⁷ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 74 og 80.

⁴⁸ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 81, 82 og 83.

Også på andre områder uttrykker lærerne tilfredshet med deres videreutdanning. De fleste lærere mener for eksempel at undervisningstiden blir brukt effektivt og at det er et godt forhold mellom foreleserne og de studerende. De opplever også at deres forelesere er faglig dyktige og de opplever høy grad av praksisfellesskap med sine medstudenter. Det er likevel en del lærere som er uenige i at det er lett å relatere innholdet i undervisningen til egen praksis.

Flesteparten av lærerne i videregående opplæring er også svært uenige eller uenige i at forelesningene ble avlyst for ofte eller at det var for mye dødtid i undervisningen. Flesteparten av lærerne er dessuten svært uenige eller uenige i at deres utbytte av undervisningen var for dårlig i forhold til de ressurser som blir brukt på videreutdanningen deres.

4.7 Lærernes vurdering av læringsutbytte og bruk av det lærte⁴⁹

Flesteparten av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 er helt enige eller enige i at:

- Videreutdanningen har gitt utgangspunkt for refleksjon over egen praksis (79 % / 66 %)
- Videreutdanningen har gitt meg nye innfallsvinkler (75 % / 75 %)
- Videreutdanningen har medført at elevene mine får et større faglig utbytte (60 % / 59 %).

Noe færre lærere er helt enige eller enige i at:

- Videreutdanningen generelt har forbedret min måte å undervise på (50 % / 45 %)
- Videreutdanningen har medført at jeg har fått et bredere register av undervisningsmetoder (41 % / 39 %).

Mens færrest lærere er helt enige eller enige i at:

- Videreutdanningen har medført at jeg er blitt flinkere til å arbeide med trivsel i klassen (24 % / 25 %)
- Videreutdanningen har gjort meg til en bedre klasseleder (23 % / 22 %).

⁴⁹ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 88.

Selv om lærerne 2011/2012 i mindre grad enn lærerne 2010/2011 bruker det de har lært på videreutdanningen så er det stort sett ingen forskjeller på lærernes vurdering av læringsutbytte på ovennevnte områder.

4.7.1 Lærernes opplevelse av styrket kompetanse⁵⁰

Lærerne i videregående opplæring ble i Deltakerundersøkelse 1 og 2 spurt om videreutdanningen har styrket deres kompetanse på en rekke områder.

Klart flest av lærerne i både 2010/2011 og 2011/2012 angir at videreutdanningen har styrket deres faglige kompetanse i sine undervisningsfag. Det er jo også generelt det område i undervisningen som det særlig har vært fokusert på i videreutdanningene.

Det er systematiske forskjeller på lærernes opplevelse av om videreutdanningen har styrket deres kompetanse på stort sett alle de områdene det er spurt om i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012. Flere av lærerne i 2010/2011 angir at videreutdanningen i svært høy grad eller i høy grad har styrket deres kompetanser på de forskjellige områdene sammenliknet med lærerne i 2011/2012.

Forskjellen er spesielt stor hva angår tilpasset opplæring hvor 60 % av lærerne i 2010/2011 angir at videreutdanningen har styrket deres kompetanser, mens det samme kun gjelder 17 % av lærerne i 2011/2012. Det er også store forskjeller med hensyn til kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder, organisering av undervisning som fremmer elevenes læring, analytisk kompetanse til å kunne anvende resultater fra brukerundersøkelser og elevvurdering som fremmer læring.

En analyse av materialet vedrørende lærerne i grunnskolen fra 2011/2012 viser at det er stor forskjell på hvilke lærere som opplever at videreutdanningen har styrket deres kompetanser på en rekke forskjellige områder. Klart flere av lærerne fra grunnskolen med høy egenkompetanse angir at videreutdanningen har styrket deres kompetanser på forskjellige områder sammenliknet med lærerne med mindre grad av egenkompetanse. Det var ikke mulig å gjøre den samme type analyse for lærerne i videregående opplæring, da det her er for få re-

spondenter, men i det omfang det gjelder den samme sammenheng for lærerne i videregående opplæring kan dette være med på å forklare de store forskjeller på lærerne i videregående opplæring i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 da lærerne i 2011/2012 i klart mindre grad opplever å ha tilstrekkelige kompetanser på de fleste områdene sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

4.7.2 Lærernes bruk av det de lærer på videreutdanningen⁵¹

Lærerne i videregående opplæring er i Deltakerundersøkelse 1 og 2 blitt spurt om i hvor høy grad de bruker det de har lært på videreutdanningen i egen undervisningspraksis på en rekke områder.

Blant lærerne i både 2010/2011 (74 %) og 2011/2012 (55 %) er det flest lærere, som angir at de i svært høy eller i høy grad har brukt det de har lært hva angår faglig kompetanse i deres undervisningsfag, som også har vært det mest fremherskende område i undervisningen på videreutdanningene.

På alle områdene er det flere av lærerne i 2010/2011 enn av lærerne i 2011/2012 som angir at de i svært høy grad eller i høy grad bruker det de har lært. Det er også spesielt mange av lærerne i 2011/2012 som ved nedenstående områdene angir at de ikke i det hele tatt eller i meget liten grad bruker det de har lært. I parentes er angitt hvor mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som har svart at de *ikke i det hele tatt eller i meget liten grad* har brukt det de har lært.

- Planlegging av undervisning som fremmer elevenes læring (4 % / 20 %)
- Gjennomføring av undervisning som fremmer elevenes læring (6 % / 20 %)
- Elevvurdering som fremmer læring (7 % / 19 %)
- Tilpasset opplæring (9 % / 28 %)
- Evaluering (4 % / 14 %)
- Elevvurdering som fremmer læring (7 % / 19 %)
- Klasseledelse/læringsledelse (8 % / 23 %)
- Kjennskap til læreplanene (7 % / 17 %).

Det er altså ingen tvil om at lærerne i videregående opplæring som tar videreutdanning i 2011/2012 i

⁵⁰ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 89.

⁵¹ Klewe, L. et al. (2012). Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 86.

mindre grad enn de lærere som tok videreutdanning i 2010/2011 opplever at de bruker det de har lært på videreutdanningen i sin egen undervisningspraksis.

I analysen av sammenhengen mellom opplevelse av egenkompetanse og bruk av det man lærte på videreutdanningen som ble gjennomført for lærerne i grunnskolen 2011/2012, viste det seg som nevnt at lærere med lav egenkompetanse i mindre grad brukte det lærte enn lærere med høy egenkompetanse.

Det er ikke mulig å gjennomføre en tilsvarende analyse blant lærerne i videregående opplæring, da antallet respondenter ikke er tilstrekkelig stort. Men det er tydelige tendenser til at færre lærere fra videregående opplæring i 2011/2012 opplever høy egenkompetanse på de undersøkte områdene sammenliknet med lærerne i 2010/2011. En medvirkende forklaring på den mindre bruk av det lærte kan også være at det er klart flere av lærerne i 2011/2012, som tok videreutdanning i matematikk 1, fysikk 1, kjemi 1 og rådgivning 1 sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

4.8 Generelle forskjeller på lærerne i studieforbereende utdanningsprogram i 2010/2011 og 2011/2012⁵²

I Deltagerundersøkelse 1 og 2 har lærerne i videregående opplæring blant annet svart på følgende fire spørsmål, som hver omfatter femten forskjellige områder.

- I hvilken grad opplever du, at du har tilstrekkelige kompetanser angående nedenstående?
- I hvilken grad har innholdet i videreutdanningen omhandlet nedenstående?
- I hvilken grad bruker du det, som du har lært på videreutdanningen i din egen undervisningspraksis på nedenstående områder?
- I hvilken grad opplever du, at videreutdanningen har styrket dine kompetanser på nedenstående områder?

Lærernes svar på disse spørsmål viser at det generelt er færre av lærerne i 2011/2012 som opplever at de i svært høy grad eller i høy grad har tilstrekkelige

⁵² Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltagerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere.* DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 78, 79, 86 og 89.

kompetanser på de forskjellige områder sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

Generelt angir noe færre av lærerne i 2011/2012 at de forskjellige områdene i høy grad har inngått i undervisningen sammenliknet med lærerne i 2010/2011. Forskjellene er ikke store. På stort sett alle områdene angir klart færre av lærerne i 2011/2012 at de bruker det de har lært på videreutdanningen i deres egen undervisningspraksis sammenliknet med lærerne i 2010/2011.

Endelig opplever færre av lærerne i 2011/2012 styrket kompetanse på de forskjellige områdene sammenliknet med lærerne i 2010/2011 bortsett fra området faglig kompetanse i mine undervisningsfag, hvor det ikke er noen forskjell.

Ovenstående forskjeller kan ha sammenheng med at det i 2010/2011 var flere av lærerne som tok videreutdanning i Matematikk 2, Fysikk 2, Kjemi 2 og Rådgivning 2 sammenliknet med lærerne i 2011/2012. Til gjengjeld er det betydelig flere av lærerne i 2011/2012 som tar videreutdanning i fagene på et lavere nivå: Matematikk 1, Fysikk 1, Kjemi 1 og Rådgivning 1 sammenliknet med året før. Det kan bety at det er en relativt stor forskjell på forutsetningene blant lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012, det samme som er tilfellet for lærerne i grunnskolen.

4.9 Skolens tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling

I Skoleundersøkelsen ble skolelederne i videregående opplæring spurt om det foreligger en skriftlig beskrivelse av skolens kompetansebehov.⁵³ Til det svarte 61 % av skolelederne at det gjorde det, mens 39 % svarte at det gjorde det ikke. Kun 24 % av skolelederne er dessuten helt enige eller enige i at skolen har systematisk planer for lærernes deltakelse i videreutdanning, og kun 27 % av skolelederne er helt enige eller enige i at videreutdanning planlegges på lang sikt.

I undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning⁵⁴ ble skolelederne bedt om å gi en vurde-

⁵³ Horrigmo, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolens erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere.* Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se figur 4-2 og figur 4-15.

⁵⁴ Klewe, L. et al. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnsopplæringen. Læreres og rektors vurdering av behovet.* Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.

ring av forhold som kan være til hinder for videreutdanning av lærere, jfr. tabellen under.

Tabell 8: Er noe av det følgende – etter din mening – et problem for å få til videreutdanning av lærere ved din skole? Videregående opplæring. Tallene er angitt i prosent (n = 159).

	Prosent	Antall
Skolens økonomi	61	97
Lærere har ikke tid	58	92
Vanskelig å få fatt i vikar	43	68
Mangel på tilbud som svarer til lærernes behov	33	52
Lærernes ønsker er i utakt med skolens behov	20	32

Kilde: Oxford Research AS og Aarhus Universitet

Henholdsvis 61 % og 58 % av skolelederne peker på skolens økonomi og lærernes tid som hindringer. Mange opplever også vansker med å få tak i vikarer. "Mangel på videreutdanningstilbud som svarer til lærernes behov" og særlig "lærernes ønsker er i utakt med skolens behov" synes ifølge skolelederne å være et mindre problem.

Skoleundersøkelsen viser videre, at 43 % av skolelederne i videregående opplæring er enige i at mangel på vikarer gjør at skolelederen av og til må si nei til læreres ønske om videreutdanning, mens 49 % av skolelederne er enige i at det er vanskelig å skaffe vikar når lærere er på videreutdanning.⁵⁵

Denne undersøkelsen viser videre at skolelederne innbyrdes er noe uenige i sin vurdering av de økonomiske vilkårene i "Kompetanse for kvalitet". 19 % av skolelederne mener således at de økonomiske vilkårene er svært dårlige eller dårlige, mens 29 % mener at de er svært gode eller gode.

Deltakerundersøkelse 1 og 2 viser likeledes at også lærerne i videregående opplæring er innbyrdes uenige når de blir spurt om vikarsituasjonen på skolen.⁵⁶ For eksempel er 33 % av lærerne som deltok på videreutdanning i 2011/2012 helt enige eller enige i at det er vanskelig å skaffe nok vikarressurser når lærere på skolen er på videreutdanning, mens 35 % prosent av lærerne er helt uenige eller uenige i

dette. To tredjedeler av lærerne mener dog at elevene får fullgode løsninger med vikarer mens de selv er på videreutdanning.

Resultater fra undersøkelsene viser videre, som i grunnskolen, at det er store forskjeller på videregående skoler, når man ser på skolenes planlegging for videreutdanning og kunnskapsdeling på skolen. Det viser seg ved at mange av lærerne i 2010/2011 og 2011/2012 er *helt uenige eller uenige* i nedenstående. I parentes er angitt hvor mange av lærerne i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 som har svart at de er helt uenige eller uenige.

- Skoleledelsen har lagt til rette slik at jeg kan dele kunnskapen fra videreutdanningen med mine kolleger (50 % / 57 %)
- Når lærere på skolen min har vært på videreutdanning legger skolens ledelse til rette for kunnskapsdeling (46 % / 47 %)
- Ved skolen min er det en forventning om at jeg deler det jeg lærer på videreutdanningen med mine kolleger (50 % / 57 %)
- Ved skolen min planlegges lærernes videreutdanning på langt sikt (42 % / 26 %)
- Lærerne på skolen min oppfordres av skoleledelsen til å delta på videreutdanning (24 % / 17 %).

Det ses også at mange lærere i henholdsvis 2010/2011 og 2011/2012 er *helt enige eller enige* i nedenstående.

- På min skole er det kun de lærere som selv ønsker det som tar videreutdanning (84 % / 81 %)
- Når lærere på skolen min har vært på videreutdanning, har de selv ansvaret for å legge til rette for kunnskapsdeling (42 % / 32 %)
- På skolen min er det ikke noen kunnskapsdeling når lærere har vært på videreutdanning (31 % / 32 %).

Konklusjonen med hensyn til skolenes planlegging for videreutdanning og kunnskapsdeling på videregående skoler er altså den samme, som vi så for grunnskolen. I betraktning av at strategien for et varig system for videreutdanning av lærere i Norge krever at skolene må ha langsiktige og systematiske planer og systemet er avhengig av at det planlegges, prioriteres, budsjetteres og tilrettelegges lokalt, så synes systemet å stå over for mange utfordringer, både hva angår grunnskolen og videregående opplæring.

⁵⁵ Horrigno, Aa. M. J. et al. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oxford Research AS og Aarhus Universitet. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se figur 4-15 og figur 4-13.

⁵⁶ Klewe, L. et al. (2012). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet". Strategi for videreutdanning av lærere*. DPU/Oxford Research. Utdanningsdirektoratet, Oslo. Se tabell 64 og 66.

Kapittel 5. Perspektiver

Strategien for videreutdanning av lærere fungerer godt både for lærere i grunnskolen og i videregående opplæring med hensyn til høgskolene/universitetenes gjennomføring av en undervisning som lærerne finner givende for sin undervisningspraksis. Lærernes som deltar er gjennomgående godt fornøyde med undervisningsinnholdet, måten undervisningsinnholdet formidles på og forelesernes faglige, fagdidaktiske og pedagogiske kompetanser.

Dette er positive resultater som man kan bygge videre på fremover. Det er imidlertid andre resultater av undersøkelsene som har betydning for og er en utfordring for den nasjonale strategien for videreutdanning av lærere.

5.1 Skolenes tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling

Under overskriften "Et varig system for videreutdanning" finner man følgende i strategidokumentet for videreutdanning:

"Å bygge opp kompetanse i en skole tar tid. Skoleeierne og skolene må derfor ha langsiktige og systematiske planer, og lærernes kompetansebygging må ses som en del av skolens kompetanse. Langsiktighet kreves også for at nødvendige kompetanseutviklings tiltak skal kunne inngå som en naturlig del av skolens ordinære drift. - - -" og videre heter det:

«Systemet er avhengig av at det planlegges, prioriteres, budsjetteres og tilrettelegges lokalt, regionalt og nasjonalt for gjennomføring på en måte som gir videreutdanning av høy kvalitet for det pedagogiske personalet og skolene, og slik at videreutdanningen kommer elevene til gode».

Ovenstående framhever nødvendigheten av langsiktige og systematiske planer for videreutdanning, både for skoleeierne og i den enkelte skole.

Lærernes svar på en rekke spørsmål om deres skoles tilrettelegging for videreutdanning og kunnskapsdeling i 2011 og 2012 viser at de forutsetninger som er nevnt i strategidokumentet, i mange tilfelle ikke er til stede på skolene.

Det viser seg for eksempel ved at mange av lærerne i 2011 og 2012 (både hva angår grunnskolen og videregående opplæring) er uenige i at lærernes videreutdanning planlegges på langt sikt på skolen, er uenige i at skoleledelsen legger til rette slik at de kan dele kunnskapen fra videreutdanningen med sine kolleger, er uenige i at det ved skolen er en forventning om at de deler det de lærer på videreutdanningen med sine kolleger og er uenige i at lærerne på skolen oppfordres av skoleledelsen til å delta på videreutdanning.

Mange lærere i både 2011 og 2012 er enige i at det på deres skole kun er de lærere som selv ønsker det som tar videreutdanning, er enige i at lærerne selv har ansvaret for å legge til rette for kunnskapsdeling når de har vært på videreutdanning og enige i at det ikke er noen kunnskapsdeling når lærere har vært på videreutdanning.

Når systemet for videreutdanning krever at skolene må ha langsiktige og systematiske planer og systemet er avhengig av at det planlegges, prioriteres, budsjetteres og tilrettelegges lokalt, så vil det antakelig være nødvendig å trekke inn ovenstående resultater ved fremtidige justeringer av strategien.

Når resultatene peker så klart i retning av at det på mange skoler kun i liten grad skjer kunnskapsdeling og at videreutdanning av lærerne ikke planlegges på langt sikt, kan man blant annet stille seg skeptisk overfor omfanget av transfer. Transfer dreier seg i denne sammenheng om å bruke det lærerne lærer seg gjennom videreutdanning. Manglende kunnskapsdeling og samarbeid om å bruke det som læres, gir mindre transfer og dermed mindre utbytte for skolens praksis av videreutdanningen. Denne utfordringen er ikke begrenset til videreutdanning av lærere, men finnes ved nesten all etter- og videreutdanning som ikke er koblet til lokale praksisfelleskap og praksisendringer, som kan motivere deltagerne og styrke deres muligheter for å bruke det de har lært seg på kurs o.l. (Wahlgren, 2009).

5.1.1 Vikardekning

Med hensyn til rammene for videreutdanningene er det særlig ett forhold, foruten økonomien, som er iøynefallende. Det dreier seg om vikardekning mens

lærere er på videreutdanning. Etter mange læreres og skolelederes vurdering, er det helt tydelig problemer med å skaffe nok vikarressurser når lærere er på videreutdanning. Stort sett like mange lærere og skoleledere opplever ikke i samme omfang slike problemer.

Undersøkelsen belyser ikke årsaker til disse forskjellige vurderinger. Vi vet således ikke om de for eksempel i noen tilfelle kan skyldes at noen skoler er bedre enn andre til å løse denne problematikken eller hvilke andre forhold som eventuelt spiller inn. Den store spredning i vurderingene bør imidlertid gi anledning til vurderinger om en nærmere undersøkning av mulige årsaker til disse forskjeller.

5.2 Behov for differensiering av undervisningen på videreutdanningene

Undersøkelsen har på en rekke områder avdekket et behov for differensiering av undervisningen på videreutdanningene; ikke minst i forhold til lærere i grunnskolen. Dette er nærmere beskrevet i det følgende.

5.2.1 Fagenes prioritering i videreutdanningene og lærernes opplevelse av behov for kompetanseheving

I "Kompetanse for kvalitet" er enkelte fag prioritert over andre. Det gjelder hovedsakelig norsk, matematikk, engelsk og leseopplæring, der strategidokumentet presiserer at en større andel av de avsatte midlene skal brukes til videreutdanning innen disse fagene. Undersøkningene viser at det også i mye høyere grad er disse fagene som er prioritert i videreutdanningstilbudene.

Faglig kompetanse i egne undervisningsfag har ifølge lærerne i såvel grunnskolen som videregående opplæring helt klart vært det mest fremherskende innhold i de forskjellige videreutdanningstilbudene, mens områder som for eksempel tilpasset opplæring, evaluering av undervisningen, elevmedvirkning og lærer- elevrelasjoner ifølge lærerne har vært klart mindre fremherskende i undervisningen.

Dette kan ikke sies å være i motstrid med intensjonene i strategien for videreutdanning av lærere, men det er grunn til å se på en problemstilling, som undersøkelsene avdekker. Når man i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning spør lærerne i grunnskolen om på hvilke av fire områder de særlig har behov for kompetanseheving, så er det ikke faglig kompetanse i egne undervisningsfag som blir

fremhevet, men derimot for eksempel tilpasset opplæring. Det kan illustreres med nedenstående tabell, som viser hvor mange av lærerne i undersøkelsen om behovet for videreutdanning i grunnskolen, som angir at de i svært høy grad eller i høy grad har behov for kompetanseheving på de fire områdene sammenliknet med, hvor mange av lærerne i Deltakerundersøkelse 2 som angir at de fire områdene i svært høy grad eller i høy grad har inngått i videreutdanningen.

Tabell 9: Andelen av lærere i fra grunnskolen som angir at de i svært høy grad eller i høy grad har behov for kompetanseheving i de nevnte temaene sett i forhold til andelen av lærere i deltakerundersøkelse 2 som angir at emnet i svært høy grad eller høy grad har inngått i videreutdanningen.

Tema	Læreren har i høy grad behov for kompetanseheving (Tall fra undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning)	Videreutdanningen har i høy grad omhandlet dette emne (Tall fra Deltakerundersøkelse 2)
Tilpasset opplæring	59	24
Kjennskap til forskjellige undervisningsmetoder	58	47
Elevvurdering	55	27
Faglig kompetanse i egne undervisningsfag	47	64

Kilde: Oxford Research AS og Aarhus Universitet

Som vi ser er det dårlig overensstemmelse mellom de behov som lærerne i undersøkelsen om lærernes behov for videreutdanning (som omfatter mer enn 2.000 lærere fra grunnskolen) gir uttrykk for å ha på de fire områdene og lærernes angivelse av i hvor høy grad disse områder har inngått på videreutdanningen i 2011/2012.

Lærernes kommentarer i Deltakerundersøkelse 1 og 2 viser da også at ikke alle lærere er enige i den generelle prioritering av faglig kompetanse i egne undervisningsfag. En del lærere gir således uttrykk for

at de kunne ønske seg en høyere prioritering av især didaktiske emner.

Disse resultatene tyder på at det er god grunn til å se på vektingen av de forskjellige områdene i videreutdanningstilbudene, så man dels sikrer en god overensstemmelse mellom lærernes utdanningsbehov og innholdet på videreutdanningene, dels får oppfylt intensjonene om at lærerne skal kunne bruke det lærte i egen undervisningspraksis.

Lærernes opplevelse av styrkelse av sine kompetanser og bruk av det lærte henger nært sammen med deres opplevelse av hvor relevant undervisningsinnholdet er i forhold til læreplanen.

Ovenstående kan for øvrig ses i relasjon til resultatene av analysen av strategier for videreutdanning av lærere i Norden som er gjennomført.⁵⁷ Her viser analyseresultatene overordnet sett en tendens til:

1. Styrkt forskningsbasering av lærerutdanning i de nordiske landene.
2. Økt omfang av videreutdanning i fag hvor lærerne savner faglig kompetanse.
3. Ønsker om å styrke lærerens didaktiske, herunder særlig metodiske kompetanser.

Det ser altså ut til at det er et generelt nordisk fenomen at det særlig satses på økt kompetanse i lærernes undervisningsfag, mens det samtidig etterspørres styrking av didaktiske og metodiske kompetanser.

Det er ingen tvil om at mange lærere har behov for styrking av faglige kompetanser i sine undervisningsfag, noe som også kommer til uttrykk i lærernes tilkjennegivelse av stor tilfredshet med utbyttet av videreutdanning, men det er også temmelig mange lærere som i sin videreutdanning har savnet - og i noen tilfelle forventet - en høyere prioritering av didaktiske og metodiske områder.

Intervju med skoleledere i videregående opplæring kunne tyde på at det er visse forskjeller på grunnskolene og videregående skolene. Lærerne i videregående opplæring har i utgangspunktet høyere formalkompetanse, spesielt på de studiespesialiserende linjene, enn hva som er tilfellet i grunnskolen. Utfordringen i videregående opplæring er bredde. Mange lærere har i dag kun ett undervisningsfag. Det er derfor ønskelig å sikre at lærerne har god nok

bredde i sin fagkrets slik at de kan undervise i flere fag. Behovet for bredde blant lærerne er størst på de yrkesfaglige linjene.

Dette peker i samme retning som resultatene fra kompetansekartleggingen, da lærerne i studieforberedende utdanningsprogram (i motsetning til lærerne i grunnskolen) her særlig etterspør kompetanseheving i sine undervisningsfag og i langt mindre grad kompetanseheving i for eksempel tilpasset undervisning og elevvurdering.

Det er her spørsmål om hvordan man i strategi for videreutdanning av lærere kan imøtekomme behov for styrking av didaktiske og metodiske kompetanser som mange lærere, ikke minst i grunnskolen, har.

Det er behov for en diskusjon av hvordan man kan imøtekomme disse differensierte behov for kompetanseheving når man ser på:

- De forskjellige behov blant lærerne i henholdsvis grunnskole og videregående skole
- De forskjellige behov blant lærerne innbyrdes i grunnskolen
- De forskjellige behov blant lærerne innbyrdes i videregående opplæring.

5.2.2 Lærernes opplevelse av egne kompetanser

Lærernes opplevelse av i hvor høy grad videreutdanningen har styrket deres kompetanse på forskjellige områder har en sterk sammenheng med deres opplevelse av egne kompetanser på disse områdene. Analysene viser at lærere med høy egenkompetanse i høyere grad enn lærere med mindre grad av egenkompetanse opplever at videreutdanningen har styrket deres kompetanser. Det kan forklare at lærerne på videreutdanning i 2011/2012 i mindre grad enn lærerne i 2010/2011 opplever at videreutdanningen har styrket deres kompetanser på forskjellige områder, da lærere på videreutdanning i for eksempel norsk 1, engelsk 1 og matematikk 1 i de fleste tilfeller formelt sett har mindre egenkompetanse enn lærerne på videreutdanning i norsk 2, engelsk 2 og matematikk 2.

Ovenstående understreker ytterligere behovet for en differensiering av undervisningen på videreutdanningene.

⁵⁷ Andresen, B., B. et al. (2012). *Videreutdanning i Norden. En komparativ analyse av strategier for videreutdanning av lærere*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU). Utdanningsdirektoratet, Oslo.

5.2.3 Målgrupper for videreutdanningene

Problemet med differensiering av undervisningen gjør seg også gjeldende for de forskjellige målgruppene for videreutdanningene.

Lærere fra grunnskolen og lærere fra videregående opplæring undervises i noen tilfeller sammen på videreutdanningene. Lærere fra videregående opplæring har gjennomgående en høyere formalkompetanse enn lærere fra grunnskolen. Kommentarer fra noen av lærerne i grunnskolen kan tyde på at dette kan være et problem. Det gjelder for eksempel kommentarer fra disse lærere i grunnskolen som i 2010/2011 var på videreutdanning i matematikk 2:⁵⁸

Dette reiser en problemstilling om nivået på videreutdanningene i noen av fagene i høyere grad retter seg mot lærere fra videregående opplæring enn mot lærere i grunnskolen.

Det kan henge sammen med en annen problemstilling som kan illustreres med denne kommentaren fra en lærer fra grunnskolen på videreutdanning i matematikk 1 i 2011/2012:

“Undervisningen i matematikk ved (xxxx) er faglig god, men er ikke i det hele tatt rettet mot undervisning. Det er kun rene kopier av kurs som undervises for ordinære studenter på campus”.

Undersøkelsen gir ikke grunnlag for å si i hvor høy grad denne påstanden er generelt gjeldende, men den peker på en mulig risiko for at innholdet på videreutdanningene kanskje i for høy grad omhandler faglige kompetanser på et for høyt nivå for lærere i grunnskolen, mens det samme ikke gjelder for lærerne i videregående opplæring, som stort sett har sin grunnutdanning fra universiteter/høgskoler.

Det er ganske mye som tyder på at spørsmålet om differensiering av undervisningen på videreutdanningene vil være en sentral utfordring i den videre utvikling av videreutdanningstilbudene.

5.2.4 Undervisningens relevans i forhold til læreplanen

Forholdsvis mange lærere i videregående opplæring opplever at videreutdanningen kun til en viss grad var relevant i forhold til læreplanen i faget. Det gjør seg også til en viss grad gjeldende blant lærerne i

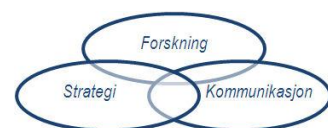
grunnskolen. Her viser resultatene at langt færre av lærerne på videreutdanning i norsk 2 og matematikk 2 enn av lærerne på videreutdanning i de øvrige fagene opplever at undervisningen i høy grad har vært relevant i forhold til læreplanen.

Det er en problemstilling som det er verdt å være oppmerksom på da analysene viser at langt flere av de lærere i grunnskolen som i høy grad opplever at studiet har vært relevant i forhold til læreplanen, angir at de i høy grad har brukt det de har lært på videreutdanningen i sin egen undervisningspraksis sammenliknet med lærere som i mindre grad opplever at studiet har vært relevant i forhold til læreplanen. Det er da også en tendens til at færre lærere på videreutdanning i matematikk 2 og også til en viss grad norsk 2 opplever at de bruker det de har lært i undervisningen i sin egen undervisning sammenliknet med lærerne på videreutdanning i de øvrige fagene.

Det er således grunn til å se nærmere på undervisningens relevans i forhold til læreplanen i fagene. Dette gjelder ikke minst i fagene matematikk 2 og norsk 2.

Referanser

- Andresen, B. B., Rasmussen, J., Andersen, F. Ø., Neset, T., & J., H. A. M. (2012). *Videreutdanning i Norge. En komparativ analyse av strategier for videreutdanning av lærere*. Oslo: Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU).
- Darling-Hammond, L., & Youngs, P. (2002). *Defining "Highly Qualified Teachers": What Does "Scientifically-Based Research" Actually Tell Us? Educational Researcher, 31*(9).
- Garmannslund, P. E., Andresen, B. B., & Neset, T. (2011). *Økt kompetanse – bedre læring. En analyse av innholdet i opplæringstilbuddene i strategien "Kompetanse for kvalitet – strategi for videreutdanning av lærere*. Oslo: Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU).
- Helmke, A., & Weinert, F. E. (1997). *Bedingungsfaktoren schulischer Leistungen*. In F. E. Weinert (Ed.), *Psychologie des Unterrichts und der Schule* (Vol. Themenbereich D, Serie 1, Bd. 3, pp. 71-176). Göttingen: Hogrefe: Verlag für Psychologie.
- Horigmo, A. M. J., & Andresen, B. B. (2012). *Partnerskap for lærerkompetanse*. Oslo: Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU).
- Horigmo, A. M. J., Neset, T., Andresen, B. B., & Andersen, F. Ø. (2012). *Kvalitet i videreutdanningen. Skolenes erfaringer med Kompetanse for kvalitet – nasjonal strategi for videreutdanning av lærere*. Oslo: Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU).
- Klewe, L., Andersen, F. Ø., Topland, B., & Neset, T. (2011). *Utbytte av videreutdanning. Deltakerundersøkelse 2011: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere"*. Oslo: Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU).
- Klewe, L. et al. (2013). *Videreutdanningsbehov blant lærere i grunnopplæringen. Læreres og rektors vurdering av behovet*. Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU), Utdanningsdirektoratet, Oslo.
- Klewe, L., & Neset, T. (2012). *Utbytte av videreutdanning - 2. Deltakerundersøkelsen 2: Utbytte av deltakelse i "Kompetanse for kvalitet. Strategi for videreutdanning av lærere*. Oslo: Oxford Research og Aarhus Universitet, Institut for uddannelse og pædagogik (DPU).
- Kunnskapsdepartementet. (2009a). *Kompetanse for kvalitet: Strategi for videreutdanning av lærere*. Retrieved from http://www.regjeringen.no/upload/KD/Vedlegg/Grunnskole/Kompetansforkvalitet2009_endelig.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2009b). *St.meld.nr. 11. Læreren, rollen og utdanningen* Oslo: Det Kongelige Kunnskapsdepartement.
- Nordenbo, S. E. (2008). *Lærerkompetanser og elevers læring i barnehage og skole: et systematisk review utført for Kunnskapsdepartementet*. København: Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning.
- Rasmussen, J. (2005). *Hvad ved vi om den gode lærers praksis? Indspil til regeringens Globaliseringsråd*. København: Danmarks Pædagogiske Universitet. In *Unge Pædagoger* (2008/6), 3-14
- Utdannings- og forskningsdepartementet. (2004). *Det er Kunnskapsløftet. Kultur for læring (Rundskriv F-13/04)*. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Wahlgren, B. (2009). *Transfer mellem uddannelse og arbejde*. København: Nationalt center for Kompetanceudvikling.
- Weinert, F. E., & Helmke, A. (1997). *Theoretischer Ertrag und praktischer Nutzen der SCHOLASTIKSTUDIE zur Entwicklung im Grundschulalter*. In F. E. Weinert & A. Helmke (Eds.), *Entwicklung im Grundschulalter* (pp. 457-474). Weinheim: Psychologie Verlags Union.
- Aasen, P. (2010). *Kjennetegn/indikatorer for ny lærerutdanning: For rammeplanutvalget*. Oslo.



Oxford Research AS, Østre Strandgate 1, 4610 Kristiansand, Norge, Tlf. 40 00 57 93, www.oxford.no